

akademski list

broj 88 * godina XXXI

PRESSING

www.pressing-magazine.rs

Duško Radović, znameniti Nišlija

Intervju: Bane Janković

Epidemije u Srbiji

Veštačka inteligencija

Kuda **posle diplome?**

Studentsko pero

STRIPARNICA

JUŽNI
DARKWOOD
NIS

Ul. Milojka Lešjanina 1
Niš

tel.018/242-261

Uvodnik

Zašto?

Zato što je veliki Duško Radović bio mali Nišlija

Zato što su Emilija, Miloš, Ana, Stefan, Dana, Tatjana, Marija, Jelena,

Dijana i Nemanja odgovorili kuda posle diplome

Zato što su ih Jovana, Emilija, Jelena, Dragan i Jovan pitali

Zato što smo i ranije imali i epidemije

Zato što smo imali i vakcine

Zato što je Bane još jedan veliki Nišlija

Zato što nekada imamo samo 12 minuta

Zato što ABBA ima večnost sa i bez kasete

Urednik

GLAVNI UREDNICI:

Aneta Radivojević, 1991-1996, (br. 1-12, 18-25)

Aleksandar Blagojević, 1994-1995, (br. 13-17)

Dobrivoje Ljujić, 1997-1999, (br. 26-31)

Jugoslav Joković, 1999-2003, (br. 31-44)

Dejan Stojiljković, 2004-2009, (br. 45-59)

Dejan N. Kostić od 2010. (br. 60-)

AKADEMSKI LIST PRESSING

Godina XXXI, broj 88 - jesen 2021.

Izdavač:

**STUDENSKI INFORMATIVNO –
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:

Dejan N. Kostić

Tehnički urednik: **Milena Lazarević**

Lektura: **Aleksandra Gojković**

Redakcija: **Jugoslav Joković, Aleksandar Blagojević, Dejan Dabić, Srđan Savić, Ivana Božić Miljković, Marko Stojanović, Velibor Petković, Aleksandar Nikolić Coa, Ivana I. Božić, Stefan Marković, Vladan Stojiljković**

Saradnici u ovom broju: **Aleksandar Đurić, Jovan Živković, Emilija Miliev, Dragan Jevremović, Jelena Ilić**

Sekretar redakcije: **Radica Opačić**

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**

Telefon: **018/523418**

Fax: **018/523120**

E-mail: **siic.nis@gmail.com**

Internet prezentacija:

www.pressing-magazine.com

www.pressing-magazine.rs

Žiro račun: **310-159479-83**

List izlazi tromesečno

Štampa: **Kreativni centar print, Niš**

Tiraž: **1000 primeraka**

Autor fotografije Duška Radovića:
Aleksandar Obrenović

Izdavanje ove publikacije i realizaciju projekta "Kuda posle diplome"

podržali su:

**Ministarstvo prosvete, nauke i
tehnološkog razvoja**

Sekretarijat za kulturu Grada Niša

Sadržaj

strane:

6 - 8

Dušan Radović, jedan od znamenitih Nišlija

Isti kao mi, samo mnogo bolji

Piše: **Velibor Petković**

9 - 17

Kuda posle diplome: Od studija do ispunjenja snova

Gde su i šta rade najbolji niški studenti?

Pišu: **Jovana Kovačević, Jovan Živković, Emilija Miliev, Dragan Jevremović, Jelena Ilić**

18 - 23

Nevidljiva pošast od Miloša do Aleksandra

Epidemije zaraznih bolesti u Srbiji

Piše: **Vladan Stojilković**

24 - 25

Intervju: **Branislav Janković**

Inspiracija ume dobro da se sakrije

Razgovarala: **Jelena Ilić**

26 - 29

Intervju: **Dragana Kuprešanin**

Specijalna smesa koja se stalno menja

Razgovarao: **Marko Stojanović**

30

Video igra: **12 Minutes**

Misterija vremenske petlje

Piše: **Aleksandar Đurić**

31

Prošle noći u Sohou

Povratak u svingerske šezdesete

Piše: **Aleksandar Đurić**

32

ABBA - Voyage (Capitol Records, 2021.)

Povratak švedskih super trupera

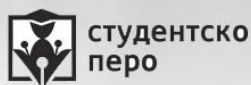
Piše: **Ivana I. Božić**

33

Kasete u XXI veku

Trake se ponovo gužvaju?

Piše: **Ivana I. Božić**

Књижевни конкурс

СТУДЕНТСКО ПЕРО

Уколико сте студент основних, мастер или докторских студија Универзитета у Нишу и волите да пишете позивамо Вас да учествујете на конкурсy “Студентско перо” који расписују Студентски културни центар Ниш и Академски лист Пресинг.

На књижевном конкурсy можете учествовати са по три песме и три приче (максималне дужине 10 хиљада карактера).

Од пристиглих радова стручни жири ће из обе категорије изабрати три најбоља, који ће по завршетку конкурсa бити објављени

Најбоље очекују и новчане награде:

- за два прва места по 15.000 динара*
- за два друга места по 10.000 динара*
- за два трећа места по 5.000 динара*

*Своје песме и приче можете слати на мејл адресу:
адресу studentskopero@skc-nis.com,
са назнаком “за књижевни конкурс Студентско перо”.*

Рок за слање је 27. децембар 2021. године,

*За све додатне информације можете нам се обратити
на телефон 018/523-364.*

PRESSING

СКЦ
Ниш

Dušan Radović, jedan od znamenitih Nišljia

Isti kao mi, samo mnogo bolji

Dušan Radović je rođen u Nišu 29. novembra 1922. godine. Mogao se roditi i u vozu ili u nekom drugom mestu kroz koje prolazi železnička pruga, jer mu je otac Uglješa bio mašinovođa. Posao ga je iz rodnog Čacka doveo u Niš, gde se oženio Sofijom Stefanović. To je nepobitan dokaz da Duška nisu donele rode, već tajanstveni putevi Jugoslovenske železnice koji povezuju gradove i ljude. Naravno, i sela i druga živa bića, bilo da pasu travu pored pruge ili se truckaju u vagonima. Radovići su živeli u kući pored pruge, u čorsokaku koji se zvao Prilepska ulica. Jedno od najranijih Duškovih sećanja spaja železnicu i smrt: „Sećam se, kad je umro jedan železničar, da je na beogradskoj rampi u Nišu, na koloseku, stajao mrtvački sanduk, a da su sa obe strane prišle lokomotive i dugo pištale...“ Misteriju smrti povezuje i sa kričanjem paunova i plaćem žena na niškom groblju, zapažajući da se u to doba žalost otvoreno ispoljavala, glasnom kuknjavom, i da su to zvuci koje dobro pamti.

Ali železnica je donosila i radost u kuću, poput kutija za kakao i čaj, sa naslikanim vetrenjačama i neobično obučenim ženama, koje je otac odnekud doneo, možda čak iz Holandije. Prisećajući se toga, Radović zaključuje da su to verovatno bile prve slike koje je on video u životu. Pravo čudo usledilo je otkrićem da je železnica daleko bogatije prevozno sredstvo nego što izgleda spolja: „Naravno, kad sam bio mali, ja sam imao to zadovoljstvo da ponekad vidim svog oca na lokomotivi, u Nišu, kad prođe pored naše kuće... On je bio strog i ovako, nije bio za neke velike familijarnosti, i mislim da me je samo jednom stavio u lokomotivu i da me vozio do nekog mesta blizu Niša. I, takođe,

što je za mene bilo strašno, jednom me uveo u vagon re-storan, to je za mene onda bilo čudo, to da postoji restoran u vozu... To je za mene bila neverovatna stvar...“

Dušan Radović intuitivno naslućuje ono što je kanadski doktor književnosti Maršal Makluan razvio u teoriju: medij je sve što prenosi poruke, pa su to i transportna sredstva, automobili i vozovi, a ne samo golubovi pismošoš, telegraf, telefon, novine, radio i televizija. Opojna moć medija može se iskusiti već u vagon restoranu, samo za to treba imati malo više para.

Radovićev rani susret sa prvim „pravim“ komunikativnim medijima, fotografijom i filmom, dogodio se zahvaljujući rođenoj sestri majke Sofije: „Mogao sam imati četiri godine, još uvek smo živeli u Nišu, a u Nišu sam imao tetku, sestru moje majke, koja se zvala Jelica i koja me je mnogo volela... Tetke uvek vole više i drukčije nego majke... I jedna od stvari koju je ona htela da učini meni, a valjda i sebi, bila je da me fotografiše... Za naše prilike i naše materijalne mogućnosti, i život koji smo mi tada živeli, to je bio veliki događaj i velika čast. I ona me je obukla, ne znam da li je sve baš tada na meni bilo moje, ali znam da me je dugo pripremala, da me je odvela kod nekog niškog fotografa, da me je slikala... Ne sećam se samog fotografisanja, ali mi se čini da me je tog istog dana, da bi upotpunila taj provod, odvela da vidim jedan film, što je u Nišu u to doba, moglo je to biti 1926, 1927. godine, bilo veliko čudo. Dakle, istoga dana bio sam fotografisan prvi put u životu, i prvi put u životu gledao sam film. To je bio jedan od poklona moje tetke Jelice Stefanović...“

Ovde sam morao da intervenišem i u tekstu štampanom u knjizi Radovićevih sabranih spisa „Baš svašta“, objavljenom posthumno (2006), ispravim jednu nelogičnost: u sećanjima pisanim u ranim šezdesetim godinama, jer pozne nije ni dočeka, Dušan Radović pravi jednu omašku, a psihoanaliza smatra da takve greške nisu slučajne: umesto „sestru moje majke“, on piše da je u Nišu imao tetku, „majku moje sestre“. Bliskost sa tetkom nesvesno je izrazio označivši Jelicu kao majčicu koja ga bezuslovno voli i ispunjava mu sve želje, a majku Sofiju sa kojom baš i nije bio blizak, „podmladio“ i proglasio sestrom. Slična je bila i priča patrijarha Pavla koga je tetka očuvala i koji se u jednom razgovoru za medije naglas pitao ko će ga dočekati na onom svetu, majka koja ga je rodila ili tetka koja ga je volela kao najrođenijeg?

Dušan Radović nije stigao da krene u školu u Nišu, jer mu je otac zbog potreba službe prekomandovan u Suboticu 1928. godine. U to vreme uniforma železničara bila je tretirana poput vojne i privatne želje uvek su bile u drugom planu. Ipak, sećanja na rano detinjstvo koje razvojna psihologija smatra ključnim za formiranje ličnosti, uticala su da se zainteresuje za fotografiju, film i druge medije, prvenstveno knjige i novine, čim je naučio da čita. Bilo je to u Subotici, gde se život nije mnogo razlikovao od onog u Nišu. Jedino je nedostajala srdačna i neposredna familija Stefanović, za razliku od intelektualno nastrojenih Radovića iz Čačka koji su na život gledali kao na težak školski ispit i zagorčavali Dušku raspuste koje je provodio kod njih.

Stigavši u Suboticu dobili su stan u železničkoj koloniji, na periferiji grada, a u istom sokaku živeo je i rođak Đoka Marković sa porodicom. On se sa velikom strašću bavio fotografijom, iz Prvog svetskog rata je doneo neke fotografije koje je pokazivao, a zahvaljujući sopstvenom fotoaparatu slikanje je i za Radovića postala uobičajena stvar. Kasnije

je devetogodišnji Dušan napisao prvu pesmu u kojoj je pored oca spomenuo i ovog rođaka:

*Moj tata je nadzornik,
a inače činovnik,
a radi u direkciji,
i to s čika Đokom.
Kad ga majka izgdi –
namiguje okom.*

Ta pesma je objavljena tek 1934. godine, kada je „pesnik“ imao već 12 godina. Štampana je u dečjem dodatku časopisa Železnički venac, a pesmu je redakciji poslao otac Uglješa.

Niš i Subotica su gradovi koje u naše vreme povezuje i fudbal, pored železnice i redovne autobuske linije „Nišekspreša“. Fudbal je zaslužan i za najranija interesovanja Dušana Radovića za knjigu: prva knjiga koju je budući pisac i novinar držao u rukama kao osmogodišnjak bila je slikovnica o Svetskom fudbalskom prvenstvu u Urugvaju 1930. godine. Jugoslavija je neočekivano osvojila treće mesto na tom šampionatu, a pošto je golman reprezentacije Milovan Jakšić bio knjižar, on je objavio knjigu sa fotografijama naših fudbalera koji su postigli veliki uspeh u dalekom Montevideu: „Ja sam bio bolestan, i otac mi je doneo tu knjižicu, malu, na finoj hartiji... I ta je knjižica na mene delovala senzacionalno... Strašno sam se uzbudio. Milovan Jakšić postao je za mene nešto kao Kraljević Marko ili Miloš Obilić, i ja sam se preko te knjižice vezao i za fudbal i za samog Milovana Jakšića, tako da sam počeo i da pratim fudbal, i da navijam za beogradski klub 'Soko' u kome je branio Milovan Jakšić...“

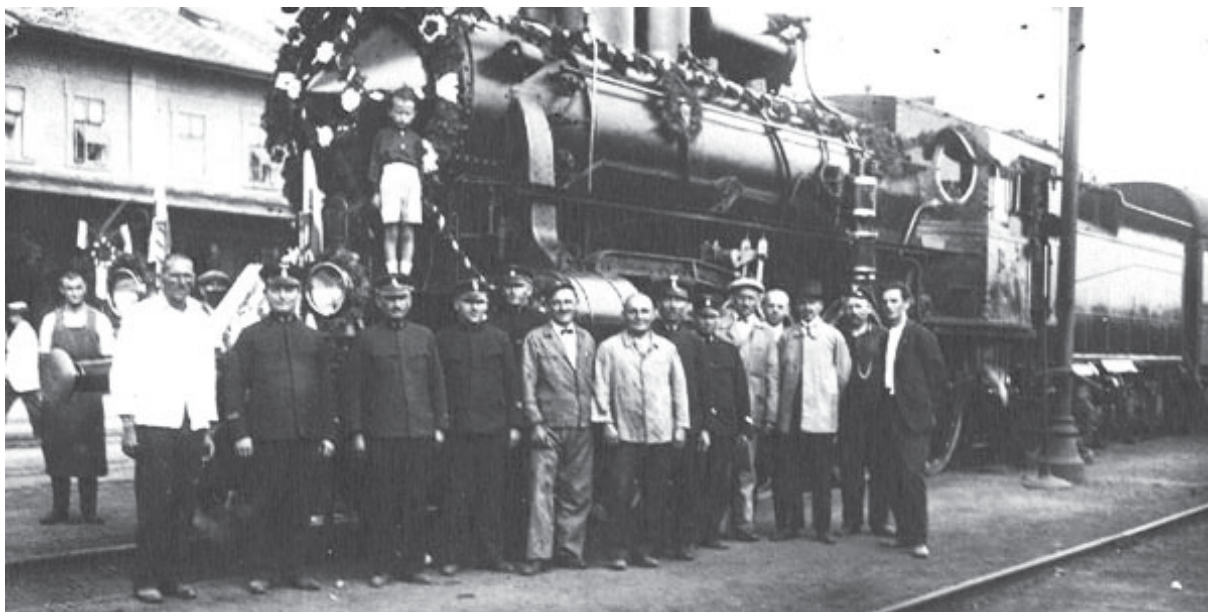
Tako je Duško zaobilaznim putem zavoleo i književnost:

„Počeo sam čitati knjige čim sam naučio slova. Otac je mnogo brinuo o tome... Sećam se, to je bio veliki događaj, kada se pojavilo prvo kolo Zlatne knjige... To je bila prva takva edicija u Srbiji, deset knjiga... Moj otac se bio pretplatilo, i ja sam dobio svih deset knjiga... I počeo sam čitati te knjige... Naravno, i sve ono što sam u školi morao čitati... I čitao sam tuđe pesme. Sećam se da sam sa velikim nestrpljenjem čekao četvrtak kad je u 'Politici' izlazila dečja strana...“

Radović se pedesetak godina kasnije u svojim tekstovima prisećao da je nedeljni dodatak za decu u beogradskom dnevnom listu „Politika“ pokrenut iste te 1929. godine kada je on krenuo u prvi razred Osnovne škole „Sveti Sava“ u porti pravoslavne crkve u Subotici. Isticao je „Politiku za decu“ kao svoju drugu osnovnu školu, jer je u velikoj meri uticala na razvoj njegovog književnog ukusa. Čitajući je jednom nedeljno, naučio je da razlikuje tekstove visokog estetskog kvaliteta od bezvrednog rimovanja u stihovima kakve „Politika za decu“ nikada nije objavljivala.

Probuđena ljubav prema čitanju književnih tekstova sigurno je imala presudan uticaj za buduće pisanje u novinama, na radiju i na televiziji, ali i usmerenje ka literaturi kao životnom opredeljenju. O tome u svojim sećanjima Radović piše s neskrivenom emotivnom naklonošću:

„Moja lepa, draga i nezaboravna 'Politika za decu' bila je praznik mog oskudnog duhovnog života bez knjiga, radija i televizije, neuporedivo

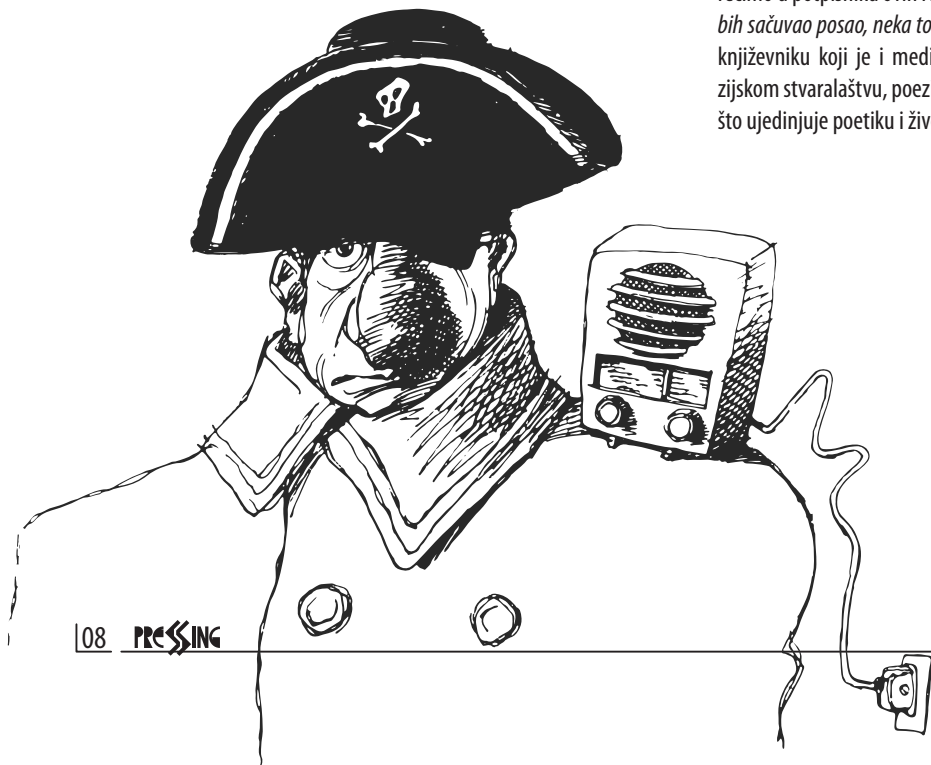

zrelija, pametnija i savremenija od dečjih časopisa toga vremena. To je možda teško razumeti, osobito danas. Međutim, ja ovo i ne pričam zbog drugih. To je moja moralna i sentimentalna obaveza. Ako nekome nešto dugujem, za sve što sam kasnije kao pisac uradio, to je, pre svih, 'Politika za decu'. Ona 'Politika za decu' Bate Vukadinovića, do 1941. godine.

Grad Niš je pokušao da se oduži velikom Dušanu Radoviću tako što je 2015. godine ustanovio nagradu za najbolju knjigu proze ili poezije za decu i mlade, s namerom da ona nosi ime „pisca prevratnika“ u književnosti za decu, radio-igrom „Kapetan Džon Pipfoks“ (1953) i zbirkom pesama „Poštovana deco“ (1954). Međutim, Radovićeva porodica nije se saglasila sa ovom idejom, želeći da sačuva veliko ime za „veliki grad“, što je 2021. godine i učinjeno:

Biblioteka grada Beograda je uz političku podršku gradskih vlasti ustanovila nagrade „Beogradski pobednik“ za najbolji roman i „Dušan Radović“ za književnost za decu i omladinu. Ironija je da je Gradski komitet Saveza komunista Beograda sredinom novembra 1983. godine ukinuo emisiju „Beograda, dobro jutro“ gradskog radija „Studio B“, tobože zbog odbrane „imena, lika i dela druga Tita“. Kap koja je prelila čašu bila je Radovićeva rečenica izgovorena u etar: „Ako već možemo i moramo bez Tita, možemo i bez mnogih drugih“. Ti „drugi“ danas štite „ime, lik i delo“ Dušana Radovića.

Uteha je da Niš ipak ima nagradu za književnost za decu i mlade koja se zove „Maleni cvet“ po pesmi Branka Miljkovića, a ima i Dom za decu i omladinu „Duško Radović“ i Osnovnu školu „Dušan Radović“ u naselju Duvanište. Ima i nas koji volimo čika Duška, iako nismo ni tako mudri, ni tako hrabri kao on. Ipak, ponekad se i u nama probudi inat, kao recimo u potpisniku ovih redova, pa „ako već moram da doktoriram da bih sačuvaao posao, neka to bude o Dušanu Radoviću“, prvom srpskom književniku koji je i medijski autor, neprevaziđen u radio i televizijskom stvaralaštvu, poeziji i prozi za decu i mlade, i mnogo čemu još što ujedinjuje poetiku i životnu etiku.

Autori na projektu Kuda posle diplome su:

Jovana Kovačević, Jovan Živković, Emilija Miliev, Dragan Jevremović, Jelena Ilić

Od studija do ispunjenja snova

Gde su i šta rade najbolji niški studenti?

Svake godine na Dan Univerziteta u Nišu najbolji studenti bivaju nagrađeni za svoj trud tokom studija. Takođe, svaki fakultet bira po jednog studenta generacije iz svojih redova. Biti student generacije je sasvim sigurno velika čast, ipak, šta posle? Šta se dešava sa našim najboljim studentima nakon što dobiju fakultetsku diplomu i priznanje za studenta generacije?

Mladi i tržište rada

Podaci o nezaposlenosti pokazuju da je 2019. godine stopa nezaposlenih među mladima iznosila 27,5 procenata. To je više od jedne četvrtine svih ljudi od 15 do 30 godina. Ipak, statistika se značajno poboljšala u odnosu na 2011. godinu, kada je broj nezaposlenih bio skoro dvostruko veći – 50,9 procenata. Smanjena stopa nezaposlenih se čini nedovoljno efektivnom, s obzirom na to da su mladi kategorija koja je najvećim delom sposobna za rad i obrazovana za obavljanje različitih poslova. Uprkos tome, navedena istraživanja su pokazala da mladi teže dolaze do posla nego neke ranjivije kategorije stanovništva.

Kao veliki problem studenata pri nalaženju posla pojavljuje se nedostatak neophodnog praktičnog radnog iskustva za posao za koji se obučavaju na fakultetu. Ipak, deo studenata i bez nekog naročitog iskustva uspe da nađe posao u struci. Da li su motivacija, sreća ili traženost određene profesije presudni faktori?

Šta to izdvaja uspešne studente od onih koji ne uspevaju u svojim poduhvatima i čime se to definiše uspeh? Razgovarali smo sa studentima koji su zvanično bili proglašeni za najbolje na Univerzitetu i fakultetima, kao i sa ostalim uspešnim diplomcima kako bismo otkrili recept njihovog uspeha i koliko su im diploma i priznanja bili od koristi.

Od sportiste do naučnika

Emilija Stojanović jedna je od deset najboljih svetskih eksperata u košarci prema prestižnoj Expertscape listi iz 2021. godine. Završila je Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja i dobila nagradu za najboljeg studenta Univerziteta u Nišu za 2014/15. godinu.

Ustaljeno je mišljenje da sport i nauka ne idu zajedno. Većina sportista koji odluče da se ozbiljnije posvete sportskoj karijeri bivaju primorani ili sami odluče da zapostave svoje obrazovanje. Kada kažemo sportisti, mislimo, naravno, i na sportistkinje. U patrijahalnoj sredini kao što je srpsko društvo vlada većinsko mišljenje da je sport muški zanat ili da postoji podela na muške i ženske sportove. Emilija Stojanović svojim primerom ruši sve navedene predrasude povezujući svoju dugogodišnju ljubav – košarku, sa studiranjem koje ju je kasnije odvelo u naučne vode.

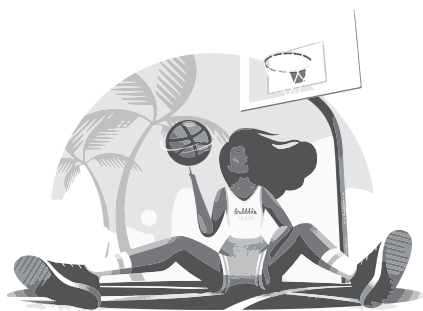
Skoro deset godina nakon upisa osnovnih studija na Fakultetu sporta i fizičkog vaspitanja u Nišu, Emiliju zatičemo među deset najboljih svetskih eksperata u košarci na listi Expertscape-a, na kojoj se, prema stručnosti i ekspertizi, u više od 29 hiljada biomedicinskih tema, rangiraju istraživači i institucije iz celog sveta. A da nikad nije kasno napraviti zaokret u karijeri potvrđuju upravo njene reči.

„Tokom osnovnih studija nisam razmišljala o naučnoj karijeri, već sam želela da se otisnem van zemlje i igram košarku, što se i desilo 2016. godine. Porodica me je podržala u toj nameri, ali sam pre odlaska morala da završim fakultet. Sada vidim da je moje ulaganje u obrazovanje i paralelno bavljenje sportom uticalo na moje životno opredeljenje i posao gde se ove dve stvari usko prožimaju. Sva priznanja za akademske rezultate i reči hvale profesora kojeg izuzetno cenim bili su podstrek da

doktorskim studijama pristupim krajnje posvećeno”, kaže Emilija, ističući 2018. godinu kao prekretnicu za naučni razvoj jer je tada prekinula sportsku karijeru i preusmerila neosporni deo energije i vremena na dalje obrazovanje, kroz projekte, istraživanja i studije.

Trenutno je na pragu završetka druge doktorske disertacije na Fakultetu medicinskih nauka, a ima i uspešnu saradnju sa više inostranih univerziteta. Kao najveću potvrdu za dosadašnji naučni rad ističe međunarodni projekat i saradnju sa Univerzitetom u Bazelu na prevenciji povreda u košarci. Kako sama kaže, svesna je stereotipa koji postoje prema ljudima koji su završili Fakultet sporta, ali iskreno veruje da je svojim radom uspela da utiče na takva mišljenja.

„Smatram da sam za relativno kratko vreme doprinela promeni u načinu gledanja na ljude koji su završili Fakultet sporta i dokazala da se može biti uspešan u više oblasti. Mlađe od sebe savetujem da veruju u sebe i budu istrajni uprkos svim preprekama i licemerju sa kojim se mogu susresti jer je finalni proizvod vredan toga”, podvukla je Emilija. Kaže da je prethodnih desetak godina najviše vremena posvetila fakultetu, nauci i sportu, dok je znatno manje vremena bilo za slobodne aktivnosti ali da su želja i ljubav prema onome što radi činili ovaj proces lakšim.

„Trud i zalaganje ne prestaju posle studija”

Miloš Marković je dobio nagradu za najboljeg studenta Univerziteta u Nišu za 2013/14. godinu. On je studije prava upisao sa željom da postane advokat. Na pitanje kako je zamišljao svoju karijeru nakon studija, kaže da nikada nije „previše puštao mašti na volju”, već je oduvek bio fokusiran na zadatak da postane advokat. Sada, sedam godina nakon diplomiranja, Miloš se bavi upravo onim čime je želeo. Radi kao advokat u advokatskoj kancelariji u Beogradu koja se bavi privrednim pravom i pravom intelektualne svojine.

Iako mnogi mladi ljudi teže tome da posao potraže u razvijenim zemljama Zapada, Miloš ima drugačije planove.

„U inostranstvo planiram da putujem kako bih upoznao nove poslovne partnere, privukao strani kapital i učestvovao na međunarodnim okupljanjima i konferencijama.”

Miloš je rekao da je potpuno zadovoljan svojim dosadašnjim karijernim putem. Biti student generacije, nizati akademska odlikovanja, i pritom usavršavati i druge aspekte svog ličnog i profesionalnog života nije mala stvar.

„Nakon što sam 2014. diplomirao kao student generacije na Pravnom fakultetu u Nišu, završio sam 2015. godine i master studije na Pravnom fakultetu u Beogradu sa najvišim prosekom, gde sam odbranio i doktorsku disertaciju sa odlikama 2021. godine. Usput sam uspeo da savladam i usavršim engleski i nemački jezik i obnovim italijanski jezik”, rekao je Miloš. On je takođe dobitnik brojnih stipendija, među kojima su stipendija ERASMUS za istraživanje na Univerzitetu u Gracu, DAAD stipendija za istraživanje na Maks Plank institutu u Hajdelbergu, i SYLFF stipendija za istraživanje na Univerzitetu u Tokiju.

Iako u početku nije planirao postdiplomske studije, znatiželja i težnja ka pravednosti poveli su ga i tim putem, kako sam kaže. Razlog tome je, navodi, bilo to što je želeo da shvati suštinu pravnih normi pre nego što bude počeo da se bavim advokaturom.

Nesumnjivo je da je Miloš ulagao velike napore da postigne sve što je postigao. A da li se to isplatilo?

„U duhovnom smislu, trud se isplatio potpuno. U finansijskom smislu, još uvek ne, ali znam da hoće. Trud i zalaganje ne prestaju posle studija, samo se pretaču iz zakonskih tekstova u međuljudske odnose.”

Preduzetnička vizija

Ana Kitić dobila je nagradu za najboljeg studenta Univerziteta u Nišu za 2016/17. godinu. Osnovne studije završila je na Mašinskom fakultetu u Nišu, i trenutno je tamo i zaposlena kao istraživač pripravnik. Na pitanje o odlasku iz Srbije radi posla, Ana kaže da trenutno ne razmišlja o inostranstvu.

Svaka osoba voli da mašta o svojoj budućnosti. Ipak, nisu svi ljudi ambiciozni, niti motivisani da kuju velike planove. Zbog toga je uvek lepo čuti da neka mlada osoba razmišlja o većim poduhvatima, priželjkuje sopstvenu firmu i teži tom cilj. Tako je Ana podelila sa ekipom Pressinga svoju preduzetničku viziju.

„Tokom studija sam se trudila da uvek ispoštujem sve rokove koji su predviđeni za ispitne obaveze i, iskrena da budem, nisam mnogo maštala o tome šta bih mogla da radim u budućnosti. Imala sam samo jednu viziju – zamišljala sam sebe kao mladu preduzetnicu koja vodi svoj posao. Naravno, tu sam osmislila i

kako bi izgledala organizacija, koje veličine bi bila, čime bi se bavila i slično...”

Na pitanje da li se trenutno bavi onim čime je želela da se bavi kao student, Ana odgovara: „Ne, još uvek nisam mlada preduzetnica. Ono što mi je kasnije, nakon završenih master studija, privuklo pažnju jesu doktorske studije. Poželela sam da se dalje usavršavam i trenutno sam student doktorskih studija na Mašinskom fakultetu u Nišu i na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Na Mašinskom fakultetu sam angažovana kao istraživač pripravnik.”

Iako još uvek nije postala mlada preduzetnica, Ana je potpuno zadovoljna svojim dosadašnjim napretkom na akademskom i profesionalnom planu.

„Dalje usavršavanje i upis na doktorske studije pružaju mnogo mogućnosti. Pre svega, postajete stručnjak iz oblasti koju ste

odabrali da bude vaš doktorat. Tu je uvek rad sa studentima i stalno usavršavanje kroz razne razmene studenata, stručna usavršavanja i stručne prakse."

Ana veruje da je sav uloženi trud vredan onoga što dobija.

"Ja i dalje imam status studenta što znači da moj trud i dalje traje. Ali kada sagledam sve ono što su mi donele doktorske studije, a koje ne bih mogla da upišem da nisam bila jedan od najboljih studenata na fakultetu, jedini zaključak jeste da je vredelo učiti za svaku ocenu", kaže Ana.

Obrazovanje kao baza kasnijeg rada

Ono po čemu se Filozofski fakultet izdvaja od ostalih fakulteta Univerziteta u Nišu, svakako jeste brojnost smerova. Departman za istoriju samo je jedan od ukupno 14 departmana ovog fakulteta. Namenjen svima koji gaje ljubav ka „učiteljici života“, ovaj departman svake godine prima 50 studenata.

Stefan Smiljković završio je osnovne i master studije istorije i to sa nagradom za najboljeg studenta ovog departmana 2018/19. godine. Želja mu je da radi kao profesor ovog predmeta. O svojim studijama kaže da je želeo „da stekne što bolje obrazovanje kako bi ga što kvalitetnije implementirao u ustanovama u kojima bi radio“.

Trenutno stažira u Osnovnoj školi „Drinka Pavlović“ u Kuršumliji,

svom rodnom gradu. Ovo jednogodišnje profesionalno osposobljavanje doneće mu licencu za profesora istorije. Iako još uvek nije nastavio studije, Stefan planira da upiše i doktorske studije. Na pitanje o tome da li je vredelo uložiti toliki trud u postizanje uspeha koji je ostvario, Stefan odgovara potvrdno.

„S obzirom na to da sam završio master studije pre godinu dana i da sam trenutno da stručnoj praksi, očekujem da se posle dobijanja licence uloženi rad i trud u neko dogledno vreme isplate“.

„Volela bih da jedine granice budu one koje sama sebi postavljam“

Osnovne i master studije komunikologije i odnosa s javnošću na Filozofskom fakultetu Dana Mitrovska završila je sa prosečnom ocenom 9,88. Brojne vannastavne aktivnosti i volontiranja nikada je nisu sprečavali u postizanju akademskog uspeha. Dana trenutno radi kao koordinatorka projekata i javnih događaja u Media i reform centru.

Danina ambicioznost mogla se naslutiti već tokom studija.

„Tokom studiranja, uvek kada sam razmišljala o budućoj karijeri, vodila sam se time da želim da se bavim nečim što mi pruža mogućnost za kontinuirani razvoj, ali i mogućnost da dam doprinos unapređenju zajednice. Želela sam da kroz svoju karijeru negujem i promovišem prave vrednosti čineći male korake ka boljem svetu.“

Da ovo nisu samo puste želje govori i činjenica da Dana volontira u Nacionalnom udruženju roditelja dece obolele od raka (NURDOR).

„Smatram da je na moju viziju buduće karijere veliki uticaj imalo i volontiranje u NURDOR-u. Kroz aktivnosti u kojima sam učestvovala kao volonterka mogla sam da uvidim da, kada iskreno verujemo u ono što radimo i zaista želimo da učinimo nešto dobro, uvek postoji način, i da vrlo često naša motivacija pokreće i druge ljude.“

U pogledu budućnosti Dana ipak nema jasno zacrtan plan, već preferira da ima otvorene opcije.

„Kada razmišljam o svojoj budućnosti, ne želim da se ograničavam time gde ću biti, želim da budem uspešna u onome što radim, da nastavim da razvijam svoje sposobnosti. Volela bih da jedine granice na koje nailazim budu one koje sama sebi postavljam prateći vlastite ciljeve, interesovanja i vrednosti. Svakako, volela bih da posetim različita mesta, jer verujem da je svako posebno na svoj način, a gde ću pustiti korenje, to će već pokazati vreme“, kaže Dana.

Radite ono što za vas ima smisla

Departman za komunikologiju i novinarstvo pri Filozofskom fakultetu osnovan je 2004. godine. Tatjana Đukić Živadinović je na Departmanu za novinarstvo diplomirala 2015. godine, a nakon osnovnih studija upisala je i master na komunikologiji, koji je završila 2017. godine. Sa osnovnih studija je izašla sa nagradom za najbolju studentkinju za 2014/15. godinu. Trenutno je studentkinja doktorskih studija. Već dve godine radi kao koordinatorka projekata u Nacionalnoj koaliciji za decentralizaciju. Pre toga radila je u Media i reform centru, a bila je i saradnica u nastavi na fakultetu na kome je diplomirala.

„Nikada nisam, pa ni tokom studija, razmišljala o konkretnoj karijeri. Uvek sam se vodila idejom da želim da radim ono što za mene u tom trenutku ima smisla”, odgovara Tatjana na pitanje o karijernim planovima tokom studija. „Sticajem okolnosti, ispostavilo se da je to rad u civilnom sektoru, koji mi nudi mogućnost da radim konkretne i smislene stvari za zajednicu.”

Čini se da joj upravo rad u sklopu Nacionalne koalicije za decentralizaciju omogućava da se bavi, kako sama kaže, nečim smislenim što pomaže zajednici. Iako taj rad nije u direktnoj vezi sa profesijom za koju se školovala, studije su ipak postavile osnovu za njen rad. Kada smo je upitali da li je to ono čime je želela da se bavi dok je studirala, Tatjana je rekla: „Od studentskih dana mnogo toga se promenilo. Svakako, znala sam da će moj rad na neki način biti povezan sa medijima i komunikacijama.”

U svakom slučaju, i studije i kasnije iskustvo doprineli su tom postizanju ciljeva.

„Trud ne može da se ne isplati. Ako se ne isplati materijalno, svako se isplati duhovno, intelektualno ili emocionalno”, kaže Tatjana, i dodaje da postoje i drugi važni faktori.

„Ipak, kada se sa ove pozicije osvrnem na studentske dane, mislim da bih manje značaja pridavala formalnim fakultetskim obavezama, a da bih više učila kroz putovanja, studentske razmene, kontakte sa ljudima iz struke i slično.”

Znanjem protiv predrasuda o Južnjacima

Srpski jezik i književnost i samo studiranje istog je veliki izazov za sve, pogotovo za ljude koji dolaze sa juga. Nekadašnja studentkinja srbistike na Filozofskom fakultetu i sadašnja profesorka srpskog jezika i književnosti Marija Marković, koja dolazi iz Vranja, dokazala je da je taj izazov moguće premostiti.

„Budući da dolazim iz sredine koja govori prizrensko-južnomoravskim dijalektom, bojala sam se da ne pogrešim padež ili akcentujem reč pogrešno dok pričam sa profesorima. Međutim, njihov strpljiv rad urodio je plodom”, objasnila je Marija.

Sebe je oduvek videla kao nastavnika srpskog jezika. Voli rad sa decom, način na koji se ostvaruje interakcija sa učenicima, i dopali su joj se principi rada kojima su se vodili njeni nastavnici i profesori sa fakulteta. Metodička praksa je jedan od težih predmeta na fakultetu, jer iziskuje mnogo truda i napora, od održavanja discipline učenika tokom časa do prenošenja nastavnog materijala đacima.

„Metodičku praksu ću uvek pamtiti, jer je to bio moj prvi kontakt sa učenicima. Svi znaju da je naporno raditi sa decom u osnovnim školama, pogotovo sa decom petog razreda, jer je za njih mnogo toga novo, ali kada vi imate fin pristup, pre svega kao čovek, u ulozi profesora ćete se lako snaći”, izjavila je Marija i rekla da je jedan od njenih glavnih planova nakon završetka studija bio da nađe posao. Iako to nije zavisilo u potpunosti od nje, taj je plan uspešno realizovala.

„Imala sam tu sreću da se moji snovi ubrzo ostvare nakon završetka fakulteta. Ono čemu se nisam nadala jeste da ću predavati srpski jezik kao nematernji. Iako sam oduvek želela da radim u nekoj našoj školi, posao predavanja srpskog jezika kao nematernjeg doneo mi je neka sasvim nova, neočekivana iskustva, tako da sam njime u potpunosti zadovoljna.”

„Imam dovoljno energije da pokrenem sve(t)“

Sve je manje ljudi koji se opredele za osnovne akademske studije koje će im doneti zvanje učitelja. Jelena Stošić Jović je student Pedagoškog fakulteta u Vranju i bila je nagrađena Poveljom za najboljeg studenta Univerziteta u Nišu za 2014/15. godinu.

Iako trenutno ne radi kao učiteljica, njen trud i ambicije mogu se videti na nekim drugim poljima.

„Što se tiče trenutnog stanja, najveće priznanje mi je što sam se ostvarila kao majka. Imam dvoje dece – Minu staru tri i po godine i jednoipogodišnjeg Pavla. Nezaposlena sam zvanično, a nezvanično radim na čitankama izdavačke kuće 'Kreativni centar' i ambasador sam brenda izdavačke kuće 'Dalamber.'“

Jelena takođe piše tekstove za blog internet stranice „Učiteljica koja ne želi da odraste“. Na trećoj je godini doktorskih studija Pedagoškog fakulteta u Vranju. Odbranila je projekat doktorske disertacije, a sada uveliko radi na samoj disertaciji iz oblasti Metodike srpskog jezika na temu koja je usko povezana sa bajkama Grozdane Olujčić. Nikada nije pravila pauze u studiranju ni u akademskom pisanju. Ima desetine izdatih radova sa visokom kategorizacijom na međunarodnim naučnim skupovima.

Svaki fakultet ima svoju težinu, ali kada se nešto voli, makar se učilo po celu noć i dan, to ne predstavlja veliki problem. Pored ljubavi prema oblasti, u poslu je bitna i motivacija samog studenta.

„Što se tiče poteškoća, nikada ih nije bilo, jer imam dovoljno energije da pokrenem sve(t). I ništa ne može da me demotiviše do te granice da stanem. Zastanem, osmotrim trenutno stanje, razmislim o sledećim koracima i nastavljam“, kaže Jelena.

„Sve što sam radila bilo je usko povezano sa primarnim pozivom –

master učitelj. Jer, biti najbolji ne znači imati sve desetke. Biti najbolji znači istrajati do kraja u oblasti koju smo odabrali, unaprediti je i postati ekspert. Uvek će postojati oni koji će biti bolji. I ka tom boljem treba težiti. Ne da bismo ih prestigli nego da bismo prestigli sebe – a na tom putovanju treba upoznati, prepoznati i diviti se podjednako ljudima koji su menjali i stvarali nauku.“

Ostvarena očekivanja

Jelena Stojanović, studentkinja Medicinskog fakulteta u Nišu, završila je sve godine studiranja u roku lako je sve za nju bilo novo i nepoznato, jer ipak dolazi iz manje sredine, nije odustala, već je hrabro nastavila dalje.

„Kao i svako studiranje, u početku je bilo teško. Prva godina bila je prekretnica da vidim jesam li za medicinu ili ne, ali je prošlo kako treba. Uz dosta truda i rada sam na vreme očistila godinu, kao i sve sledeće, koje su bile teške ali sam ušla već u ritam – redovno učenje, uz povremene izlaske i druženja“, rekla je Jelena. Od stvari koje su joj bile najteže, ona je izdvojila odvajanje od porodice i privikavanje na novi grad i društvo, kao i čuvenu anatomiju.

„Tokom studija sam sebe mogla potpuno da zamislim u uloji lekara tek na trećoj godini, kada je aktivno počela praksa u Kliničkom centru. Do tada se studiranje svodilo samo na knjigu i nešto malo prakse na fakultetu tokom vežbi. Sebe sam u to vreme videla kao specijalistu pedijatrije“, ukratko je objasnila Jelena koja trenutno radi kao lekar opšte prakse u Subotici, što svakako

prethodi specijalizaciji.

Želje su joj se promenile, tako da bi sada volela da postane pulmolog, mada se ne bi bunila ako bi kao specijalizaciju dobila neku drugu granu interne medicine. A da li će specijalizacija biti u Subotici, Novom Sadu, Vranju ili Nišu, nije joj, kaže, od presudnog značaja.

Svaki student očekuje da će se u životu baviti onim za šta se na fakultetu obučava. Ipak, nekada se postavlja pitanje da li će se ta očekivanja i ostvariti. U današnje vreme je to malo teže. Ali, postoje i oni koji nisu imali prevelika očekivanja od sebe, a postigli su i više nego što su mislili.

„Nisam imala očekivanja koja nisam ostvarila, ostvarila sam otprilike sve što sam i zamislila, bila sam stipendista, imam odličan prosek i završila sam sve u roku“, kaže Jelena. „Nakon studija sam planirala da radim u svom mestu ili bar blizu njega, ali se ukazala prilika nakon tri meseca od završetka staža u Subotici koju nisam htela da propustim, i nisam se pokajala.“

Važno je kontinuirano jačati lične kompetencije

Dijana Marković, najbolji diplomirani student generacije Pedagoškog fakulteta 2017/18. godine, ističe da je ovo bio njen poziv i da se nimalo nije pokajala što je izabrala zvanje učitelja.

„Studije su tekle očekivanim tokom. Bilo je i teških i manje teških dana, ali bez nekih problema. Svaka godina je bila priča i izazov za sebe. Naravno da je bilo naporno provoditi mnogo sati na vežbama i predavanjima, pa onda učenje, život u kolektivu gde nekada nisi baš mogao da organizuješ dan po svojoj meri“, izjavila

je Dijana.

Ona se školovala za zvanje učitelja i upravo se time i bavi.

„Tokom studija nisam preterano razmišljala o budućnosti. Bila sam usredsređena na sadašnjost. Ono što sam ostvarila, a da nisam očekivala ni planirala jeste to da sam radila na matičnom fakultetu uporedo sa master studijama. A od onog što jesam planirala, ništa nije ostalo neostvareno. Nakon studija planirala sam da nađem posao u struci ili makar nešto slično tome. Na svu sreću, radim u struci tako da sam to što sam planirala i ostvarila“, objasnila je Dijana i dodala da namerava da se usavršava kroz razne seminare, jer je vrlo važno za njenu profesiju jačati lične kompetencije kako bi kvalitet rada bio bolji.

„Kada radite nešto što vam je zanimljivo, retko kada vam je to naporno“

Nemanja Veselinović najbolji je diplomirani student Ekonomskog fakulteta u Nišu za 2016/17. godinu. *„Kada radite nešto što vam je zanimljivo, retko kada vam to može biti stvarno naporno“,* izjavio je Nemanja.

„Moje studije su protekle prilično brzo i zanimljivo. Od prve godine sam imao puno obaveza, jer sam učio redovno i imao veliki broj vannastavnih aktivnosti u okviru Studentskog parlamenta i studentskih organizacija. To mi je omogućilo da steknem veliki broj novih prijatelja širom sveta. Sve sam ispite davao u prvim ispitnim rokovima, tako da sam uvek imao dva-tri slobodna meseca do početka naredne školske godine, pa sam to koristio za odmor, rad na sebi i putovanja.“

Sebi je uvek nametao ciljeve koje je uspešno završavao iako je tempo rada bio malo naporniji.

„Najteže je bilo u toku ispitnih rokova kada je trebalo dati četiri-pet ispita odjednom, ali moj izbor je bio da funkcionišem na takav način.“

O svojim karijernim planovima, Nemanja je rekao da su se menjali.

„Na početku studija video sam sebe u nekom preduzeću kao finansijskog menadžera. Trenutno sam na doktorskim studijama i trener sam ličnog razvoja i energetske transformacije u okviru svog Centra za lični razvoj i edukaciju 'Energetska klinika Veselinović'. Hteo sam da završim doktorske studije i sada sam veoma blizu toga. S druge strane, hteo sam da budem na master i doktorskim studijama u inostranstvu, ali mi se to nije ostvarilo. S obzirom na to da sam i dalje na studijama, nakon njih planiram da radim u naučnom institutu ili struci, poželjno u oblasti ljudskih resursa ili menadžmenta.“

Nemanja ima i planove za preduzetništvo, a neki od njih se već realizuju.

Trud se isplati

Studiranje u većini slučajeva nije bilo putovanje u jednom smeru. Mnogi su od tog puta odustali, odabравši neki drugi, neki su sa tog puta skrenuli, a opet, dosta njih je nastavilo dalje, do kraja pa i posle toga. Nijedan od ovih izbora nije pogrešan i ne postoji pravi put, jer se do uspeha može stići različitim stazama.

Posmatrajući akademske i karijerne puteve nekih od najboljih studenata sa nižih fakulteta tokom poslednje decenije, može se videti koliko ambicije i truda treba uložiti da bi se postigao uspeh.

Uspehi koje su postigli ovi studenti generacije, ali i drugi studenti koji

su se istakli svojim zalaganjima, otvorili su im mnoga vrata. I pored toga što bi im se lako mogla otvoriti i vrata ka inostranim zemljama, većina ovih mladih uspešnih ljudi želi da ostane u svojoj zemlji. A u vremenu kada je odliv mozgova široko znana sintagma, ostanak je nešto što se mora ceniti. Još više je pohvalno to što ovi mladi sami sebi krče sebi put i stvaraju prilike za uspeh i razvoj.

Iako su studiranje u Srbiji i nalaženje posla zahtevni zadaci na više nivoa, od finansijskog pa do statusnog, naši sagovornici dokaz su da se vredan, uporan i, pre svega, pametan rad i te kako može isplatiti.

Piše: Vladan Stojiljković

Nevidljiva pošast od Miloša do Aleksandra

Epidemije zaraznih bolesti u Srbiji

Zarazne bolesti pojavljivale su se iznenada i, menjajući tok istorije, često uništavale čitava carstva, nemilosrdno i temeljno. Iako oskudna, i u Srbiji postoje potresna svedočanstva o borbi našeg naroda sa ovim nemilosrdnim neprijateljem.

Listajući istoriografske izvore saznajemo da je u VI veku nove ere kuga Listajući istoriografske izvore saznajemo da je u VI veku nove ere kuga koja je dobila naziv Justinijanov, sprečila slavnog vizantijskog imperatora da ponovo ujedini sve delove rimskog carstva. Epidemija iste bolesti uticala je na prekid Stogodišnjeg rata između Francuske i Engleske koji je trajao od 1337. do 1459. godine. Španski konkvistadori su, potpomognuti epidemijom malih boginja koje su doneli na tlo Južne Amerike, uništili gotovo celu populaciju Astečkog carstva, a nešto slično se desilo

kasnije i sa domorocima Severne Amerike prilikom kolonizacije ovog kontinenta od strane Evropljana. Epidemija kuge koja je krenula iz oblasti Kine 1855. godine ubila je preko 15 miliona ljudi pošto se proširila na druge teritorije preko Hong Konga i Indije. Ruski grip koji se pojavio u Sibiru i Kazahstanu 1889. godine brzo se proširio na ostatak Evrope a zatim i na teritoriju Amerike i Afrike usmrivši preko 360 hiljada ljudi.

Ipak, rekorder po broju preminulih je epidemija Španske groznice, koja je pronašla svoje plodno tlo nakon iscrpljujućeg

Velikog rata 1918. godine. Njen crni bilans iznosio je zastrašujućih 50 miliona žrtava.

U srpskom narodu kuga, poznatija pod nazivom čuma, velika bolest, crna smrt ili morija, dobila je epske epitete. Njena iznenadna pojava, brzo prenošenje i manifestacije u vidu fizičke unakaženosti bolesnika i velika stopa smrtnosti uticali su užasavajuće na ljudsku psihu i stvarali neopisivi strah. Vremenom je ova bolest doživela svoju materijalizaciju, često je prikazivana kao demonska sila, kazna za ograšenje o božije

zakone i dobijala antropomorfni lik. O njoj su ostali tragovi u tradicionalnom pesništvu, prozi, predanjima, verovanjima, običajima i magijskim obredima. Zanimljiva je činjenica da su brojni tragovi koji navode na ovu pošast ostavili traga u toponomastici – čumina česma, čumino groblje, čumlijska mahala i dr. I danas je ostala izreka za nekog ko je poguban – „*mori ih kao čuma decu*“.

U istoriji Srbije zabeleženo je da su jugoistočni krajevi koji su posle pridruživanja šest nahija pod knezom Milošem ostali u Turskoj naročito bili izloženi epidemijama ove pošasti. Pojava kuge u ovim predelima više puta je zabeležena u prvoj polovini XIX veka.

O epidemiji kuge u Nišu ostao je jedan zapis od strane savremenika: „*Po sokaci trava urasla, nigde nikoga nema. Grci i Jevreji nisu se čuvali, mnogi su pomrli. Od hristijana ko se nije umeo čuvati, taj se sasvim zatro*“. Te iste godine u Nišu je dnevno umiralo pedeset

do sto ljudi.

Naš znameniti antropogeograf Rista Nikolić, inače rođeni Vranjanac, čiji fokus proučavanja su bili oblasti Vranjske Pčinje, Krajišta i Vlasine početkom XX veka, ostavio je dosta zabeležaka o kugi. Za predeo Vranjske Pčinje u kome je do tada bilo 23 sela Nikolić kaže da je zatekao 14 selišta (ostataka nekadašnjih seoskih naselja) od kojih je čak 12 uništila čuma. I u krajevima Krajišta i Vlasine on beleži kako je kuga uništila „*staro selo u Bitvrđi*“ (naselje u opštini Surdulica, zapadno od Vlasinskog jezera). Prema tradicionalnom predanju tvrdi se da je selo Kalna ispod Stare planine u opštini Knjaževac nastalo od izbeglica pred epidemijom kuge iz Vlasinske Kalne.

Poslednja epidemija kuge koja je pogodila jugoistočne delove Srbije desila se 1836. godine i preneti je iz oblasti Levanta, odnosno Egipta. Prvi velik grad koji se našao na udaru bio je Carigrad i tamo je stradalo mnoštvo ljudi. Nakon njega epidemija je opsedala Solun i Jedrene a posrednici u prenošenju zaraze bili su pripadnici vojske i trgovci sa svojim karavanima.

Na našoj teritoriji koja je u to vreme administrativno bila deo Osmanskog carstva, naročito su postradali Niš, Piro, Leskovac, Vranje, Bela Planka i oblast oko Crne trave. Dolazeći u kontakt sa zaraženima u drugim oblastima, putnici su u najvećoj meri komunikacijom preko carigradskog drumu ili puta koji je vodio iz oblasti Soluna dolazili u gradove jugoistočne Srbije, prenoseći dalje zarazu.

Početkom decembra 1836. godine, pošto se kuga u pirotskom i leskovačkom kraju nije smirila, čuvanje srpsko–turske granice bilo je maksimalno pooštreno pa je kiridžijama zabranjeno da sa stokom i robom dolaze u Aleksinac. Prema službenim izveštajima, početkom sledeće godine kuga se stišala u oblasti Soluna i Dupnice ali su mere na Aleksinačkom karantinu i dalje bile na snazi. Tada je u aleksinačkom karantinu „*kontumacirano 300 ljudi i oko 1500 tovara espapa*“.

Naziv karantin dolazi iz italijanskog jezika quaranta, što bukvalno znači „četrdeset“, budući da je izolacija u najranijim vremenima trajala toliko dana. Karantine su kao posebne ustanove u XVI veku uvodili pre svega mediteranski lučki gradovi preko kojih je išla trgovina sa područjem Levanta. Prema jednim izvorima prvi ga uvode Dubrovčani a prema drugim Mlečani, da bi vek kasnije počele da ih uvode i Francuska, Španija i Holandija. Pojam koji je bio prihvaćen u Srbiji XIX veka, kontumac dolazi do latinskog contumax što u literarnom smislu znači „ograničen u kretanju protiv njegove volje“.

Na nesreću, sa dolaskom proleća kuga je opet počela da hara po Nišu i Pirotu. Izveštaj koji je iz Aleksinca poslat knezu Milošu

marta meseca 1837. godine navodi da je u Pirotu naprasno umrlo nekoliko žitelja. Zanimljivo je u ovom izveštaju što su tamošnji stanovnici tvrdili „da ih davi vampir“. Međutim otpravnik iz Niša zatražio je dodatne informacije: „Želeći o takvoj naprasnoj bolesti dovršeno izvestiti se, pišem odma u Niš, i danas izvestim da nij vampir, no prava kuga i da je do danas od poklada 30 do 40 ljudi pomrlo“.

Prema istoj vesti kuga se širila i po Skoplju, Prilepu, Dupnici i selima oblasti Sera i Soluna. U leto 1837. godine kuga je bila sve bliže Srbiji. Samo u Nišu koji je brojao jedva 30 hiljada stanovnika dnevno je umiralo po 100 ljudi. Kuga se u Niš slivala iz tri pravca: iz pravca Sofije i Pirota, Carigradskim drumom, iz Kumanova i Leskovca i sa Kosova iz Prištine u kojoj je u junu i avgustu umiralo po 100 do 140 ljudi dnevno.

Svoj vrhunac epidemija kuge u Nišu je dostigla krajem leta i početkom jeseni iste godine. Prema izveštaju dr Bartolomea Kuniberta, knez Miloševog lekara i političkog poverenika, snaga epidemije je bila tolika da Niš izgubio više od polovine svojih stanovnika. Najveći broj od 19 hiljada žrtava je zabeležen tokom vrelog avgusta kada je kuga imala svoj vrhunac jer toplo vreme pogoduje razvoju ovog virusa. Milisav Zdravković, komandant aleksinačke varoši poslao je 12 avgusta 1837. godine izveštaj knezu Milošu o pojavi kuge u Nišu:

“Njegovoj svetlosti, milostivejšemu gospodaru i knjazu srbskom Milošu T. Obrenoviću. Primivši tek 11. tek. mes. pismo od Hadži Đorđa iz Niša, kojim i pak povtorava da se bolest kužna sigurno u Nišu sa tri strane pojavila no ne tako silno svirepstvuje. Sad ovaj čas naš kragujevcjanin, Nikola Lazarević, pošavši u Tursku na panađur i čujući za bolest, probavivši 3 do 4 dana u Nišu, u karantin prispeo je, koji isto kazuje da se kužna bolest s četiri strane u Nišu pojavila, o čemu ne propuštam vašoj svetlosti reportom ovim do znanja priveriti“.

Uprkos svim nastojanjima da se spreči prenos zaraze preko granice došlo je do kobne greške od strane jednog od lekara na karantinu. Češki lekar Herman Majner je medicinu studirao u Pragu, Beču i Pešti, gde je stekao diplomu doktora medicine, što je u to vreme bilo najveće zvanje u oblasti medicinskih nauka. Uprkos tome što je vrlo brzo nakon diplomiranja dobio službu u Budimu, Herman Majner je, kao veliki humanista ali i avanturista, 1836. godine ponudio svoje usluge srpskoj državi i ubrzo je iste godine postavljen za glavnog lekara najvećeg karantina u Aleksincu. Dana 22. jula 1837. godine u karantin je prispela grupa od 56 turskih vojnika — nizama koji je trebalo da putuju u Beograd. Doktor Majner je pregledao ljude i, s obzirom da je bio iskusan po pitanju kolere a o kugi je malo znao, ne prepoznavši simptome zaraze uspostavio je kod jednog broja pogrešnu dijagnozu. Ubrzo u karantinu umiru dvojica vojnika a 14 koji su se uplašili beže preko plota nazad u Tursku. Ostali vojnici sa propusnicama nastavljaju putovanje u unutrašnjost Srbije a narednih dana još jedan umire u Ražnju. Četvrta

žrtva kuge umire u Bagrdanu kod Jagodine. Zaraza se brzo širi pa su se razboleli mehاندžija Mileta Adžić kod koga su vojnici konačili i njegova majka. Jagodinski zapovednik javlja Sovjetu i zahteva da se oko Jagodine podigne sanitarni kordon. Kuga je prodrla u Srbiju — vest putuje brzinom munje. Knez Miloš, obavešten o svemu što se dogodilo, 17. avgusta 1837. godine naređuje da se karantinski period produži na šest nedelja a oko Beograda podigne sanitarni kordon. Turski velikodostojnik Jusuf paša, jedan od vodećih Turaka u Beogradu, negoduje i smatra da je to samo priprema za proterivanje Turaka iz grada. Uprkos

tome, neumoljivosti kneza i sprovođenju strogih mera ali i srećnu okolnost da više niko od vojnika nije bio zaražen, sprečeno je dalje širenje zaraze.

Knez Miloš i tadašnja srpska vlada pomno su pratili razvoj situacije u susjednim oblastima. Zbog opasnosti da se bolest prenese na teritoriju Srbije, knez Miloš je naredio da se granica prema Turskoj zatvori a da se prelazi vrše na samo nekoliko mesta: u Aleksincu koji je gravitirao prema Nišu, na Bregovu koji je gravitirao prema Vidinu, nekoliko prelaza prema Novom Pazaru i na Drini. Tu je zaveden tzv. „kontumacki period“ a sredinom 1836. godine izgrađen je i prvi karantin u Aleksincu.

U Srbiji se karantini spominju prvi put početkom XVIII veka i locirani su u oblastima severne Srbije, koju je Austrija dobila od Turske Požarevačkim mirom 1718. godine. Okupacija od strane Austrije trajala je do 1739. godine i tokom ovog perioda pojavila se epidemija kuge. Da bi sprečili dalje širenje zaraze, Austrijanci podižu karantine u Paraćinu, Crnoj Bari i Čačku. Godine 1727. za potrebe ove službe izdat je pravilnik koji je nosio naziv „Kontumac i uredbe za čišćenje; kako takvu treba održavati, kako sa licima tako i sa robom koja dolazi; kao i sa pismima – u deset tačaka sa uputstvima“. Najveća opasnost Austriji pretila je od Turske, pa je na granici postavljen Granični sanitetski kordon a 1837. godine donet je Policijski zakon o kugi koji je regulisao ponašanje ljudi za vreme izbijanja epidemije.

Srbija se u pogledu zaštite od zaraze potpuno ugledala i oslonila na Austrijska iskustva i mere. Od strane Srpskog sovjeta određena je grupa lekara, kojih inače i nije bilo mnogo u tadašnjoj državi, koji će voditi borbu protiv kuge. Na čelu ove grupe bio je

Avram Petronijević koji je bio, iako bez značajnijeg formalnog obrazovanja, veoma učen čovek i poliglota koji je govorio nekoliko jezika između ostalog i turski. Petronijević se u ovoj misiji oslonio na iskustvo i znanje doktora Karla Nađa, iskusnog lekara iz Zemunskog karantina.

Kako se postupalo sa onima koji bi došli u karantin? Pored izdržavanja „kužnog ispita“ (period inkubacije), u karantinima su vršene i mere dezinfekcije. Dezinfekciono sredstvo je pripremano potapanjem ovsa u jabukovo sirće dok se potpuno ne „uzvišta“ (prevri), pa su tom smešom prskani ljudi, životinje i roba. Pored toga, kađeni su i tamjanom a pošto je on bio skup, češće je zamenjivan bobicama kleke. Ni pisma nisu bila pošteđena dezinfekcije pa su u početku prskana sirćetom ali se to pokazalo kao loše jer su se raspadala od kiseline. Kasnije su se držala iznad posude sa zagrejanim sirćetom ali je to imala drugu manu, mogao se čitati njihov sadržaj što je bila velika pogodnost za špijunske aktivnosti.

Ostala roba je dezinfikovana na razne načine:

Tovari pomorandži, limuna i drugog voća koje se uvozilo u Srbiju puštani su tek posle pranja džakova, kafa, pirinač i drugi zrnasti proizvodi vetrili su se na promaji tri nedelje. Od svih postupaka najneobičniji je bio onaj sa pamukom. Pamuk je bio ozloglašena roba na granici zbog prisustva buva nastanjenih u njemu i činjenice da je ona prenosilac kuge. Službenici karantina bi istovarili ceo tovar golim rukama a zatim odlazili u izolaciju. Ukoliko ne bi oboleli, pamuk se smatrao bezbednim.

U uputstvu Avrama Petronijevića o karantinima pojedinim tačkama predviđeno je sledeće:

Tačka 13 — Sve ljude kako dođu u karantin odma doktor vizitira da nema belege kužne na kom.

Tačka 14 — Svi ljudi bacaju svoje haljine u kad, a novce u sud sirčetom i vodom smešanom, potom ulaze i oni sobom u kad, koji moraju onda biti raspasani, kako bi kad kroz aljine njihove prošao, i potom uzevši sa sobom njine stvari iz kada, novce iz sosuda, odlaze u opredeljene im sobe.

Tačka 28 — Ako bi se trefilo da neki čovek u kontumac došavši padne u kakvu bolest naprasnu, ili se pokažu na njemu znaci kužni, iznosi se odma u određeni za to burdelj (burdelji su bili neka vrsta kolibe, prim. aut.) gdi će imati krevet sa slamom prostrt i vatru naloženu, počesče viđa se od doktora i karantinskog momka a ako ima nadežde isceleniju to doktor upotrebljava nad njima svoja sredstva, ako li je za drugi svet određen, to pošto umre da se iskopa grob i sa čakljom odvučen donde baca se u grob, i pošto se pospe gašenim krečom, dade se zatupati zemljom, a sve njegove kađene aljine dadu se spaliti, a stvari koje kugu ne priřataju, kao srebro, gvozđene, drvene fildišne itd. bacaju se 2 sata u sirće a pečatom direktorskim bacaju se u depo, po prišestvija srodnika onog, koji će poradi toga nekad doći i koji će imati svediteljstvo (dokaz) da su onoga pravi naslednici.

Tačka 28 — Ako bi bolesnik u burdelju odnešen mogao preboleti, to gleda se od doktora, određuje mu ovaj nužnu dijetu, i ako bi pre sasvim ozdravljen se vidio ne otpušta se pre u Srbiju dok ne odstoji onde gdi je ravno četrdeset dana.

Karantin je kao i danas bio vrlo nepopularna mera i dolazilo je stalno do negodovanja i prigovora. Najveće probleme na karantinu knez Miloš je imao sa turskim velikodostojnicima koji su putovali u Srbiju. Pošto osmanski sistem nije poznavao instituciju karantina, smatrali su da ih knez zadržava iz hira ali je on, koristeći svoj diplomatski dar, uspevao da ih ubedi da je to mera koja mora da se poštuje.

Ilustracije radi, poznat je incident koji se desio kada je karantinska straža Aleksinca zadržala visokog portinog dostojanstvenika Bejdžukli Ibrahim Sarim efendiju koji je krenuo na krunisanje engleske kraljice Viktorije u London. Porta je na vreme obavestila kneza Miloša o dolasku visokog gosta i on je na granici dočekan sa svim počastima ali je i obavешten da izvesno vreme mora provesti u karantinu. Zaprepašćen ovakvim postupkom Sarim efendija je izjavio: „Car moj za ovaj karantin i ne zna. Da je znao otpravio bi me u London morem.“

Knez Miloš je odgovorio na učtiv i lukav način preko komandanta Aleksinačke varoši:

„...protivu karantina našeg nikako popustiti ne možemo jer bi se to zvalo popustiti protiv samog sebe i naroda svog. A i drugi vladari svoje karantine imaju...“

U Nišu i drugim mestima unutrašnjosti Balkana epidemija kuge je trajala do kraja januara 1838. godine. Pošto je kratko utihnula, opet je buknila na proleće iste godine sa žarištima u Nišu i Leskovcu. Početkom septembra vrhovni nadziratelj Aleksinačkog karantina je poslao izveštaj knezu Milošu, „da je kužna zaraza u Leskovcu tako svirepovati počela da su se žitelji Leskovca razbegali. Kadija Leskovački bio je jedan od prvi žertava te zaraze“

U drugom izveštaju iz oktobra iste godine navodi se da kuga još prisutna i „strašno svirepstvovala u Nišu, niševačkom pašaluku, u Leskovcu i Leskovačkoj nahiji, u Pirotu i okolnim selima baš pored graničnog plota“. Za sve vreme dok je besnela epidemija, knez Miloš je izdavao najstrože mere za suzbijanje zaraze pa je čak i kneževa pešadijska garda poslata da se brine o bezbednosti granice. Iste godine kuga se povukla, iznenada kao što se i pojavila, ostavivši iza sebe samo u Pirotskoj, Niškoj i Leskovačkoj nahiji između 20 i 30 hiljada mrtvih, veliki strah i mnoga raseljena i opustela mesta.

Kao institucija karantin će se zadržati u Srbiji sve do 1870. godine kada će biti pretvoreni u carinarnice i stražare ali će pokazati svoju institucionalnu efikasnost i u borbi protiv stočnih bolesti, kakva je bila goveđa kuga koja je uništavala stočni fond Srbije.

Sa završetkom epidemije kuge opasnost od zaraznih bolesti u ovim krajevima nije iščezla. Već 1856. godine epidemija „kravljih“ — velikih boginja zahvatila je Sokobanju i okolinu. Ministarstvo unutrašnjih dela tadašnje Kneževine Srbije odmah

je poslalo raspis o merama koje treba preduzimati kako bi se sprečilo dalje širenje bolesti a načelnik sokobanjskog sreza je izvestio isto ministarstvo da je raspis pročitani i dat na znanje stanovništvu. U naredbi koju je okružni načelnik varoši Aleksinac poslao 18. maja 1859. godine sreskim načelstvima stoji: „*Lekari- ma koji pelcuju od boginja saopštite da za sirotinju i ostale uboge troškove plaća svaka opština za njih.*”

O epidemiji velikih boginja – variola vera, koja je zahvatila selo Popšicu, ostala je jedna zabeleška o izjavi seoskog kmeta iz sela Gojmanovac koju je on dao u Sokobanji 30. jula 1856. godine: „Randel Stojanović, kmet sela Gojmanovca, prestavio se i obavestio da se u selu Popšici, srez svrljiški, okrug knjaževački, pojavila neka opasna bolest od koje je već deset duša umrlo a samo jedne večeri umrlo je četiri ljudi a pedeset ostalih se porazboljevalo od te opasne bolesti. Načelnik je sa doktorom iz Knjaževca dolazio te zato tada i pomenuti kmet izdao bio svim seljanima sela Gojmanovca, da se niko ne usudi otići u selo Popšicu, u kojoj svirepa bolest vlada, a ako bi ko i otišao da se otuda ne sme vraćati.”

Kao i danas, disciplina nije bila jača strana svih stanovnika pa je izvesni Petar Janković prekršio naredbu i otišao u selo Popšicu pravdajući se kasnije da je išao „da bere šljive i nadgleda useve” a onda se vratio iz Popšice u Gojmanovac. Kmet ga je stražarno sproveo u Sokobanju i optužio ga da on ide svuda, da je neposlušan i da se oglušio o naredbu: „*on neprestano oko graničnog plota tumara i neko švercovanje soli čini za Tursku protura i tako tom prilikom pogranični plot (granični prelaz) prelama...*” lako nema podataka kako je Petar Janković kažnjen, može da se pretpostavi da su ga vlasti posle ovoga stavile u izolaciju.

Od 1881. godine u Srbiju je uvedena obavezna vakcinacija protiv velikih boginja. U Nišu je već aprila 1896. godine Okružno načelstvo naredilo obaveznu vakcinaciju u gradu i svim okolnim naseljima niškog okruga. Načelstvo sokobanjskog sreza je 5. aprila uputilo izveštaj u kome se između ostalog kaže: „*Zbog velikih boginja koje su vladale i još vladaju u srezu, vršena je u toku ove i prošle godine vakcinacija – kalemljenje u sledećim selima: Vrbovcu, Rujevici, Jošanici, Vrmadži, Žučkovcu, Trgovištu, Šarbanovcu, Mužincu, Resniku i Rujištu. Tom prilikom stanovništvo je redovno dolazilo i kalemljeno je 90% celokupnog stanovništva. Tom prilikom kalemljeno je većina dece rođene 1895. godine. Za redovno kalemljenje u 1895. godini ima dece po sveštenom spisku 859 od tih je već kalemljeno 200...*”

Iako je preduzimana ovakva preventiva bilo je pojedinih slučajeva bolesti kao što je onaj iz 1896. koji se dogodio u selu Jezero (južno podnožje planine Ozren, naselje pripada opštini Sokobanja). Izveštaj opštine Jezerske od 20. februara: „*Trifunu Nikoliću iz Jezera jutros pred samu zoru umrla je petnaestogodišnja kćer od arapskih boginja. Belest je opasna zato je sudu čast*

izvestiti vas sa molbom da sreskoga lekara uputite radi pelcovanja od epidemije.” Ovo je napisao pisar opštine sela Jezera Mihajlo Janković.

I u kasnijim periodima srpske istorije epidemija je bila prisutna i odnosila svoje žrtve. Pre epidemije COVID 19 koja nas je podsetila da su zarazne bolesti ozbiljna i sveprisutna stvar, malo stariji stanovnici ovih prostora sećaju se epidemije velikih boginja, variola vera iz 1972. godine. Film Gorana Markovića koji nosi isto ime doprineo je „popularnosti” ove epidemije koja je zahvatila tadašnju SFRJ. Epidemija je izbila 15. marta i to prvo na teritoriji Kosova da bi se brzo širila ka unutrašnjosti. Tadašnje vlasti preduzele su odmah opsežne mere izolacije, karantina i najmasovnije vakcinacije. Iz tadašnje štampe saznajemo kako je to bilo u Nišu 1. aprila 1972. godine: „Upozoravaju se građani koji putuju u druga mesta da to učine ovih dana, da obavezno uzmu potvrdu o vakcinaciji koju uz zdravstvenu knjižicu mogu dobiti u svakoj zdravstvenoj stanici. Do juče ujutru vakcinisano je 152.962 građana niške opštine a procenjuje se da se taj broj do sinoć povećao na blizu 170.000 vakcinisanih.”

Od 15. marta, kada je proglašena epidemija, pa sve do 23. maja obolelo je 184 osobe, od kojih je umrlo 40, a stopa smrtnosti je bila čitavih 21,7%.

Od te godine pa sve do 2020. kada je proglašena epidemija virusom COVID 19 bilo je epidemija manjeg obima raznih bolesti i ne tako opasnih i sa visokom stopom smrtnosti. Pomalo uljuljkani u blagodeti modernih vremena kao da smo počeli da zaboravljamo na prisustvo ovakvih opasnih i nepredvidivih neprijatelja ljudi.

Jedna poslovice kaže „Onaj ko zna da izleči bolest je vešt lekar, a onaj ko zna da je spreči je najbolji”. Ovaj tekst je malo istorijsko podsećanje na ranije probleme sa epidemijama. Ako ništa drugo, trenutna nas je podsetila da uvek budemo na oprezu jer ona može da promeni ritam života preko noći i natera nas da na sve gledamo drugačijim očima.

Razgovarala: Jelena Ilić

Intervju: Branislav Janković

Inspiracija ume dobro da se sakrije

Branislav Janković je pisac čiji se roman „Suze Svetog Nikole“ nalazi kao izborna lektira u nekoliko srednjih škola u Srbiji; roman „O vukovima i senkama“ izazvao je sablazan crkve, a „Vetrovi zla“ svađe između istoričara i pisaca. „Peta žica“ je čekala šest meseci da dobije dozvolu da bude predstavljena u ženskom zatvoru u Požarevcu... Da je stvarao nekoliko vekova ranije, Jankovićeva dela bi verovatno bila spaljivana na lomači. Ili on sam.

Ove godine ste objavili novi roman „Zidanje ambisa“. Koji je Vaš glavni izvor inspiracije za ovu knjigu?

Kao glavni izvor poslužio mi je tajanstveni potpis na kapitulu jednog stuba u manastiru Visoki Dečani – Srđ grešni. Neki umetnik je pre mnogo vekova, iako crkveni kanoni to zabranjuju, potpisao sopstveno delo u slavu Boga. Počeo sam da istražujem daleku istoriju i napisao priču o grehu tog neimara. Mislim da tu inspiracija igra ponajmanju ulogu – mi pisci češće idemo za informacijom, idejom ili sopstvenom maštom. Ne treba čekati inspiraciju, ume dobro da se sakrije.

Čemu nas uči ova priča?

Da se sve može sagledati iz više uglova i da ne postoji samo jedno viđenje stvari – svako ima svoju istinu. Sa druge strane, mnogih istina više nema, te je ovo priča i o ljudskim vrednostima. Zidanje ambisa nas uči i da se u ovoj zemlji ništa neće promeniti i da će ljudi sa ovih prostora ostati isti – na svoju štetu. Ali, to je izgleda neki naš usud, neki naš ambis koji i dalje zidamo. Floskula „čast izuzecima“ je odavno izlizana i ne može se više upotrebiti. Izuzeci se ne čuju, pa kao da ih i nema. Uostalom, kada su izuzeci bilo šta promenili?

Koliko je teško uklopiti istorijske činjenice i fikciju u romanu?

Nekada poteškoću predstavlja upravo nedostatak istorijskih činjenica, kada pisac mora da upotrebi maštu kako bi popunio te svojevrsne praznine. Međutim, i to se može prevazići na osnovu dobro proučene istorijske građe. Naravno, jezik mora da bude verodostojan, bez upliva savremenih izraza. Radnja u Zidanju ambisa je pre Kosovskog boja, u vreme padanja pod vlast Osmanlija, te sam morao voditi računa i o turcizmima. I onda shvatite da ogroman broj reči u srpskom jeziku jesu turcizmi i da nema naših reči kojima bismo ih zamenili. Neko je ukrao naš lepi jezik. A krade ga i dalje.

Kakve osobine preferirate kod svojih junaka? I koje su one koje Vam se dopadaju, a koje ne podržavate?

Svoje junake volim, bez obzira na njihove dobre ili loše strane. Činjenica je da u mnogima od njih postoji i neka moja karakterna osobina – svesno ili nesvesno izašla iz mene u toku stvaranja. Naravno, mnogo toga ne podržavam kod svojih likova i to nisu moja načela, nazori i mišljenja. Čitaoci vole moje junake, njihove mane ili vrline i mislim da i mene kao autora prepoznaju po takvom građenju likova. Ne opravdavam grehove i nepočinstva svojih junaka, ali ću uvek stati iza njihovih dela iz prostog razloga – verujem da se mogu promeniti. Uostalom, kakav je to roman bez negativaca?

Kako je novinarstvo uticalo na Vaš stil pisanja?

Po mom mišljenju, novinarstvo mi je pomoglo u sagledavanju ukupnog teksta, preciznosti i stila, a pre svega iskustvom u

istraživačkom radu – znam gde da idem, šta da radim i koga da pitam. Prednost rada u novinarstvu je i to što se obraćam direktno čitaocima, ne rizikujući da se preterano upuštam u introspektivu. Uvek se primeti kod pisca da li se bavio novinarstvom. Od navika i pravila se teško može pobeći. To je u ovom slučaju dobro.

Koji je najznačajniji događaj koji biste izdvojili iz svoje novinarske karijere?

Bilo ih je mnogo, demonstracije 97. protiv krađe izbora, svojevrsni ratni izveštaji sa KIM 99, reportaže iz Pekinga i Pariza. Ali pre svega susreti i intervjui sa poznatim, značajnim ličnostima – Vladeta Jerotić, Zoran Đinđić, vladika Irinej, potonji patrijarh, Veljko Guberina, Momo Kapor, Želimir Žilnik, Aleksandar Popović... Ipak, najviše sam voleo one male, uglavnom bezimene ljude koji nisu ostavili trag u istoriji, ali jesu u mojim reportažama, sećanjima i duši.

Kako Vam se čini budućnost novinarstva u Srbiji?

Posmatrajući trenutno stanje u novinarstvu kako u Srbiji, tako i u svetu, očigledan je pad vrednosti i okretanje senzacionalizmu, rijaliti formatima itd. Često su vesti od vitalnog značaja mnogo niže rangirane od onih koje govore o estradi. Nezavisnost i čestitost u izveštavanju su najbitniji zahtevi od novinara, a svi znamo koliko je to teško postići u današnje vreme.

Gde sebe više vidite, u ulozi novinara ili pisca? Koju od tih profesija preferirate?

Teško je dati odgovor posle više od dvadeset godina u ulozi novinara, pa se onda presvući i u ulozi pisca objaviti osam romana. Smatram da se u meni susreću obe profesije. I da su se dobro uklopile. Tako barem misle čitaoci, a ko sam ja da im protivurečim? Da li bih se vratio novinarstvu? Ne. Nikad. Baš zbog odgovora na pitanje ispred.

Šta biste savetovali mlađim generacijama pisaca?

Savet koji mogu da dam mlađim piscima je da prvo naprave plan, da pomno istraže sve činjenice o odabranoj temi i da uvek slušaju svoju instinktu, bez obzira na trenutne trendove u književnosti. Jedino tako u ovakvoj književnoj hiperprodukciji mogu stvoriti nešto novo i autentično. I da pre svega veruju u sebe. Ne očekujte tapšanje po leđima – pre nož.

Šta nas očekuje od Vas u budućnosti što se književnih dela tiče?

Mislim da je vreme da se odvojim od tema iz istorije. Volim da menjam žanrove. Ponekad sam sebe iznenadim. Tako će verovatno biti i ovoga puta.

Specijalna smesa koja se stalno menja

Ko je Dragana Kuprešanin?

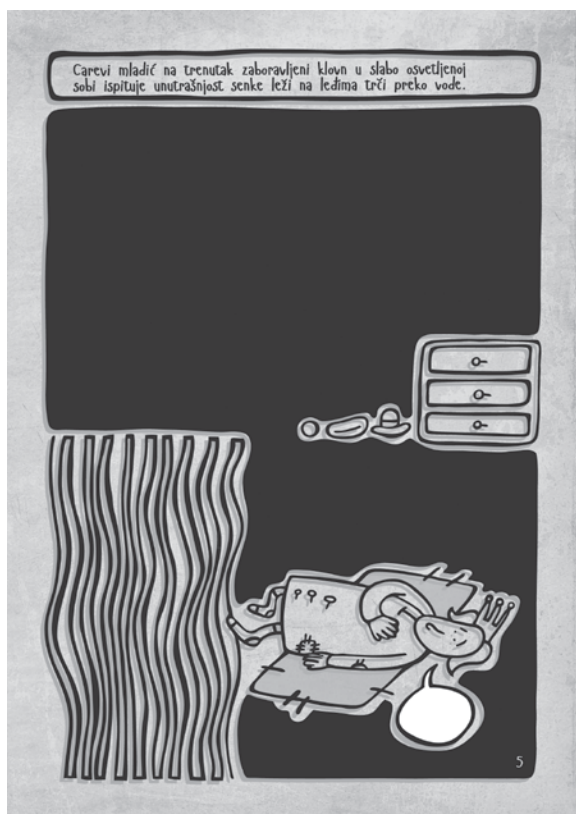
Dizajner, slikar i autor stripa – pa zatim isto to, ali obrnutim redosledom, koji se zapravo, stalno menja. Nekada sam svoje radove iz pomenutih oblasti mogla da jasnije razgraničim i definišem, a vremenom ih sve više povezujem i kombinujem, pa ih radije obuhvatam pojmom vizuelnih umetnosti i graničnih medija. I moja prva zbirka stripova „Specijalna smesa“ (koju je objavio „Komar“) za čitaoce uglavnom odaje sličan utisak, iako zbirka obuhvata samo kratke alternativne stripove iz perioda od 2004. do 2011. godine. Zbog toga što su mnoge od ovih tabli realizovane u tehnikama atipičnim za klasičan strip (kompjuterska grafika, pastel, kolaž), mnogi radovi iz ovog perioda mogu da se kontekstualizuju kroz dizajn i sliku. Sva ova iskustva, u proteklih nekoliko godina, kao asistent, prelivam u pedagoški rad sa studentima.

Da li pedagoški rad na školama koje se bave stvaralaštom sa sobom nosi neke drugačije izazove od pedagoškog rada u ostatku obrazovnih institucija, i kakve?

Ovo pitanje je dosta složeno, jer samo stvaralaštvo nije isključiva

odlika umetničkih polja, a vrlo verovatno stručnjaci određene oblasti najčešće nisu u prilici da sa podjednakim uspehom paralelno istražuju i neku drugu usko-stručnu, u ovom slučaju, ne-umetničku ili ne-vizuelnu oblast, da bi poređenje bilo moguće. U protekle dve decenije visoko obrazovanje je sukcesivno preoblikovano u nekoliko faza i današnji pedagoški izazov u visokom obrazovanju se, po mom shvatanju, najpre tiče dobrog razumevanja savremenih tokova (tendencija) i komunikacije. Iz ličnog iskustva, mogu da poredim rad na Fakultetu primenjenih umetnosti i visokim školama primenjenih umetnosti i dizajna u Beogradu – oba edukativna modela su važna i potrebna, ali dok su fakulteti orijentisani na obrazovanje budućih autora, sadašnje akademije teže komercijalizaciji usmerenoj ka tržištu i industriji. Ono što je zajednička karakteristika programa na fakultetima i visokim školama i ono što simulira njihovu sličnost, je usaglašena implementacija tehnoloških inovacija, neposredan pristup mogućnostima i ograničenjima softvera i uopšteno, digitalna manipulacija sadržajima – što za posledicu ima, uslovno rečeno, relativno ograničen dijapazon rešenja, pogotovu na polju dizajna. Zbog toga smatram da, ukoliko se u budućnosti fakulteti i akademije budu više i jasnije razlikovali, ne samo po kurikulumu već i tehnološkim trendovima, utoliko ćemo imati i bolje rezultate na sceni.

Odakle ona u stripu?

Ili: odakle strip kod mene? Prvo sa „trafike u žutim“ – u beogradskoj Rakovici, a onda iz kolekcija starijeg brata koji je pasionirano sakupljao stripove. Iz velikog i bogatog izbora autora, moj sentiment je uvek bila franko-belgijska škola: Uderzo (Alberto Uderzo), Gošini (René Goscinny), Erže (Hergé), ali i nekoliko američkih autora, poput Gulda (Chester Gould). Kasnije otkrivam Šulca (Charles Schulz) i taj-nekada-zvani „intelektualni pristup“ stripu me je najviše intrigirao zbog toga što je zahtevao preciznu meru svođenja i drugačiji ritam radnje. Verovatno nije netačno i da sam bar više desetina puta listala i proučavala izdanje „Profesionalne tajne stripa“ SAF-a iz 1974. godine. A istina je i da sam obožavala da čitam „Komandanta Marka“, iako mi italijanski autori nisu bili posebno interesantni sve do „Alana Forda“ i kasnije Prata. Nije slučajno što za pojedine stripove ističem autora, a za druge sam naslov, jer strip nisam smatrala delom, već radom, pa su me u stripu ipak najviše interesovali linija i vizuelni odnosi, ponegde i crtačka autentičnost, a gde ih nije bilo – jedino ritam radnje. Verujem da umetnost, kroz sadržaje popularne kulture kao katalizatora, najpre dolazi nama. Tek ukoliko nas ti sadržaji podstaknu na stvaranje, kroz svoj izraz možemo da se približimo umetnosti i zatim u njoj tražimo prostor svog delovanja. Danas kao autor stripa, verujem da u stripu delujem, da u prostoru medija ne radim.

Koja je, po tvom mišljenju, razlika između delovanja i rada u stripu?

U autorstvu i autentičnosti koje menjaju istorijske tokove i prave zanimljivije obrte u razvoju određenog medija u kontekstu transformacije. Pod autorstvom ovde smatram idejna razmatranja strukture i konvencija stripa. Najveći broj stripova nastaje kao proizvod pop-kulture, produkt za tržište, dok izuzetno mali broj autora stripa kroz medij želi da predstavi svoju ideju o samom mediju. Moj utisak je da se taj odnos tokom istorije stripa nije isuviše ni menjao. Stihijski se, svakih nekoliko decenija, dogode vrlo blage (a naizgled oštre) alternative, čija se mekoća ogleda u skromnoj medijskoj transformaciji. Stoga, rad u stripu daje rezultate, a delovanje posledice.

Navodiš da si se za strip zainteresovala čitajući glavnotokovske stripove. Tvoja zbirka stripova „Specijalna smesa“ obuhvata ipak, kako sama ističeš, alternativne stripove. Zašto?

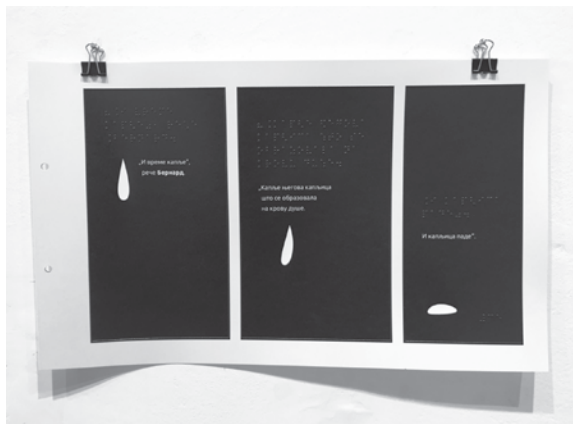
Za mene je to sasvim logičan sled – zato što je to sve – strip. Stripovi glavnog toka i alternativni stripovi su oduvek smatrani polaritetima, ali među njima zapravo nema posebnih razlika, sem drugačijeg pristupa. Odnosi na strip-tablama, sadržaj u okviru polja, mogu da rukopisno budu drugačiji u komercijalnom strip-albumu ili alternativnom fanzinu, ali se najčešće služe istim elementima i vrlo sličnom organizacijom. Listajući „Specijalnu smesu“, čitaocze zbune table u manga-stilu, nakon digitalnih

vektorskih tabli, pa zatim povratak na table islikane pastelom ili kolaž, ali za mene kao autora, ove table zapravo vrlo malo variraju u svojoj formi. Ono što čini razliku u mom strip-opusu, su ne-štampani stripovi ili bibliofilska izdanja i izvođenje stripa iz pop-kulture, što je dosta zahtevan, ali ne i nemoguć zadatak. Ovi eksperimentalni stripovi obuhvataju ideje o stripu u prostoru i prostornim epizodama i nastavcima, taktilnom stripu, sve do performativnog, izvođačkog stripa, čija je zajednička karakteristika izražena konceptualnost.

Kako se doktorira na stripu?

Razumevanjem, istrajnošću i posvećenošću materiji. Sistematičnošću, dobrom logistikom i izuzetnim ulaganjem. Pretpostavka uspešnosti doktorskog umetničkog projekta u sprezi je sa iskustvom, inoviranjem i pogledima iz različitih rakursa. „Nevidljivi talas” je u proteklih nekoliko godina ovenčan

sa čak šest nagrada, čime je u stručnoj javnosti prepoznat kao delo visokog dometa – što je izvesno rezultat složenosti realizovane ideje, čiji opseg obuhvata ne samo praktični, već i višegodišnji teorijski rad. Ovo je prvi doktorski umetnički projekat realizovan na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu (i tek drugi na Univerzitetu umetnosti u Beogradu) koji je pokušao da strip sagleda kroz prizmu umetničkog delovanja. Važna specifičnost ovog eksperimentalnog stripa je inkluzivnost, koja je višeznačno proširila granice medija i samo naglasila njegov beskonačni potencijal.

Dugo je važno neko mišljenje da umetničke škole i akademije ne gledaju blagonaklono na strip. Da li se situacija promenila, i na koji način?

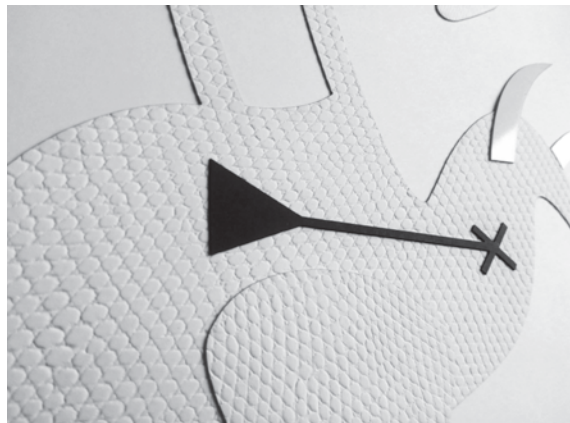
Strip je u akademskom miljeu najčešće egzibicionistička ideja. Više od afirmativnog pogleda, stripu nedostaju autori koji mogu da razumeju suštinu njegove strukture i objasne je. U svetu se

strip obuhvatnije ili segmentarno izučava na različitim akademskim i neakademskim institucijama, dok se kod nas na umetničkim fakultetima realizuje kroz pojedinačne zadatke, završne radove ili izborni predmet. Međutim, samo je stvar odluke na koji način i koliko želimo da o stripu saznamo i da li je u akademskim okvirima uopšte i potreban. Strip je relativno kompleksna materija, zbog čega bi bilo važno da znamo kako da ga analiziramo i da li je neophodno da taj postupak standardizujemo. Najzad, vrednost stripa ne treba da se meri (van)institucionalnom vidljivošću, jer strip je esencija, a ne rezultat određenog autora – vrednost na kojoj strip nikada ne gubi je njegova autentičnost.

Dakle – kako da ga analiziramo? I da li reč standardizacija uopšte ide sa rečju stvaralačka sloboda?

U odnosu na društvene, istorijske, kulturološke aspekte, u odnosu na distancu savremenog trenutka od uspostavljanja medija i njegovih razvojnih faza, možemo da se bliže odredimo prema stripu, i to upravo u tom smeru – od nas ka stripu, kakvog ga danas poznajemo i koliko do njega želimo da dopremo. Polje interesovanja i predmet istraživanja u stripu će nas najbolje usmeriti na određeni metod, jer analiza određenog polja ne može da ima opšti, već usko-stručni karakter. Kada govorimo o stripu, analiza stripa pretpostavlja da imamo jasnu ideju kako da

stečena znanja obuhvatimo, raščlanimo i adekvatno prostudiramo, a zatim implemetiramo u svoj rad. Sistematizacija stripske građe bi morala da podrazumeva određene principe organizovanja i klasifikacije, i ona nije ni na koji način vezana za stvaralački čin u mediju, jer se nalazi prekoputa medija – dok sloboda istraživačkog procesa može da se ogleda u kreativnosti tumačenja i lucidnosti povezivanja činjenica. Kada je reč o izučavanju stripa na stručnim visokoškolskim institucijama, učenje uvek podrazumeva postupnost, a standardizacija u ovom slučaju znači dobro poznavanje materije i odabir usmerenja ka potencijalu i perspektivama željenih finalnih rezultata. Stvaralačka sloboda

dolazi tek nakon oslobađanja od naučenih pravila, dok nas studijski program uči samo određenom metodu i uspostavlja osnov za postavljanje ličnih vizija.

Na ovogodišnjem Oktobarskom salonu u Leskovcu, najstarijoj umetničkoj manifestaciji u ovom gradu čija tradicija seže unazad više od pola veka, odbijeni su svi radovi iz medija stripa, sa nezvaničnim objašnjenjem da strip „nije umetnost” pa mu stoga nije ni mesto na izložbi. Šta bi rekla toj komisiji, koju su činili akademski umetnici i teoretičari umetnosti?

Ovde dolazimo do, čini mi se, nesporazuma u shvatanju i razumevanju stripuskog medija, jer valorizacija stripa često teži gerilskim upadima pop-kulturnih artefakata i meša se sa institucionalizacijom stripuskog dela u umetničke okvire. Muzejske institucije (i galerijske, kao preteče) između ostalog, sakupljaju, proučavaju i predstavljaju umetničku građu koja za određeni istorijski trenutak označava važnu razvojnu etapu medija, a strip u najvećoj meri i dalje postoji kao serijski visokotiražni proizvod. Institucionalizacija stripa pak, otvara izuzetno važno pitanje o načinu izlaganja, originalnosti stripuskog dela – da li se izlaže originalna tabla, da li je pojedinačna tabla odvojiva

od kompletne sveske ili je pak izložen ceo album; da li taj album ima tiraž i da li kao takav može pripasti formi umetničke knjige? Da li se strip može čitati na zidovima ili u vitrinama muzeja? Izvesno je da dvehiljaditi primerak strip-sveske ili njena pedeset i osma strana ne pripadaju umetničkom, koliko recimo, stripovi „Studija za novi strip” iz Lučana, čije su table nastale isključivo za galerijske prostore, bez tiraža, a čiji su autori nastojali da putem manifesta izraze svoju ideju o mediju. Umetnosti će pripasti dela stripske forme koja tu formu postavljaju na umetnički nivo, što znači da se određeno delo bavi medijskom strukturom i autentičnošću na nov, drugačiji i inovativan način. Da li će određena slika, kompozicija ili strip svoje mesto naći u nekoj instituciji kulture ili umetnosti, zavisice od odnosa autora prema mediju, ali i od kulturne politike, jer institucije kulture nisu ograničene samo na umetnička dela, već na mnoštvo kulturnih artefakata sa sopstvenom, ne-umetničkom, ali kulturnom vrednošću.

Koja bi tvoja poruka bila mladom umetniku koji se tek sprema da napravi svoje prve korake u svetu stripa?

Hodajte oprezno, jer je strip pun nezavejanih, vidljivih tragova, ukrštenih tako da svako, čak i lutajući, može da pronađe svoj pravi put.

Piše: Aleksandar Đurić

Video igra: 12 Minutes

Misterija koja se stalno menja

Tokom proteklih nekoliko godina, na tržištu video-igara pojavilo se nekoliko kvalitetnih izdanja, baziranih na konceptu vremenske petlje u kojoj se junaci tih igara nalaze (na primer, Minit, The Sexy Brutale, Outer Wilds). Sada se tom spisku pridružuje 12 Minutes, igra zasnovana na situaciji koju je popularizovao poznati film „Dan mrmota“: glavni junak iznova proživljava događaje u okviru jednog dana, dok ne pronađe način da se izbavi iz vremenske petlje i vrati normalnom životu, sa linearnim protokom vremena. U slučaju igre 12 Minutes, protagonista na raspolaganju ima, jelte, 12 minuta, nakon čega se vraća u prošlost i ciklus se ponavlja.

Čitava igra odvija se u stančiću od ukupno tri sobe – domu običnog, mladog bračnog para. Na početku igre, njihovu idilu iznenadno prekida policajac koji im nasilno upada u stan; optužuje suprugu protagoniste za ubistvo, a njega zatim dovodi na korak od smrti gušenjem. Na sreću, ciklus tada počinje ispočetka i protagonista dobija priliku da sebe i suprugu, koja mu, naravno, ne veruje da je u vremenskoj petlji, pripremi za dolazak policajca. Usput, moraće i da otkrije o kakvom je ubistvu reč. Tako počinje intrigantna misterija sa atmosferom napetog trilera, ispunjena preokretima i zanimljivim narativnim detaljima.

Okvirno, može se reći da 12 Minutes pripada žanru puzzle avantura (misaonih igara), ali je igračka mehanika ovog naslova, ipak, jedinstvena. Kroz isprobavanje različitih pristupa, igrači u svakom ciklusu mogu doći do novih informacija. One potom omogućuju drukčije načine da se pristupi problemu i, ultimativno, vode do razrešenja misterije. Na primer, možete da se sakrijete u orman i da odatle posmatrate scenu „upada“ policajca, pri čemu ćete čuti nove, korisne podatke, koji će vas dovesti bliže istini o pravim motivima policajca. Postoji veliki broj mogućnosti za potencijalan napredak kroz priču, ali tek nekolicina zaista i usmerava igrače ka izlasku iz vremenske petlje. Zabava je u isprobavanju mogućih rešenja i otkrivanju optimalnog puta ka izbjavljenju. Tako, vi možete, recimo,

da ubacite tablete za spavanje ženi u piće i da se nadate da će policajac onda odustati, ili da dohvatite nož i pokušate njime da se odbranite od policajca, ali pitanje je dokle će vas to odvesti. Ipak, sve treba isprobati, jer ne znate unapred koji će vaš postupak ukazati na nove tragove.

Dakle, za razliku od tradicionalnih puzzle igara, 12 Minutes ne počiva na nizu čvrsto definisanih pravila igre u okviru kojih rešavate misaone probleme, već su svi problemi nerazdvojan deo naracije i slede realističnu logiku, često ne toliko različitu od one koju bismo upotreбили u stvarnosti pod istim okolnostima. Sve to je uglavnom prilično lepo „utegnuto“ i igra je najvećim delom lišena potencijalne frustracije.

Interesantno je da su vrlo poznati glumci dali svoje glasove likovima: Džeјms Mekavoj („X-Men“, „Split“), Dejz Ridli (poslednja „Star Wars“ trilogija) i Vilem Dafo („Platoon“, „The Last Temptation of Christ“). To nije čudno, budući da je izdavač igre Annapurna Interactive, podružnica istaknute filmske produkcijske kuće Annapurna Pictures. Naravno, svi navedeni glumci odradili su svoj posao na vrhunski način.

Pri vrednovanju ove igre, izuzetno važan činilac je kvalitet njene priče. Ljubitelji misterija će skoro sigurno uživati u njenom odmotavanju: u stalnom otkrivanju novih intrigantnih pojedinosti i zanimljivim odgovorima na pitanja misterije, koji neretko otvaraju nove, jednako zanimljive slojeve radnje. Karakter samog raspleta priče pak vrlo je neočekivan i uvodi je u domen povišene bizarnosti. Tada je i obelodanjena osnovna tema kojom se priča bavi, a koju nećemo otkriti kako ne bismo pokvarili iznenađenje čitaocima. Nažalost, vrlo površan tretman te ključne (i provokativne) teme umnogome narušava pozitivan utisak o scenariju kao celini. Ipak, do završnice, radnja na zabavan način drži igrače u neizvesnosti, a umotana je u kvalitetno i originalno igračko pakovanje. Sasvim dovoljno za preporuku.

Piše: Aleksandar Đurić

Povratak u svingerske šezdesete

Režija: Edgar Rajt

Uloge: Tomasin Mekenzi, Anja Tejlor Džoj, Dajana Rig, Met Smit, Terens Stemp

Prošle noći u Sohou

Nakon kultne trilogije koju čine komedije *Shaun of the Dead* (2004), *Hot Fuzz* (2007) i *The World's End* (2013), reditelj i scenarista Edgar Rajt okrenuo se progresivno sve mračnijim sadržajima. U svom prethodnom ostvarenju, akcionom krimi filmu *Baby Driver* (2018), engleski sineasta se otarasio elementa parodije, koji su bili ključni za trilogiju koja ga je proslavila. Sa svojim najnovijim filmom, Rajt je otišao nekoliko koraka dalje – snimio je psihološki horor. *Last Night in Soho*, doduše, jeste atipično blag horor, jer izgleda da veseli i dobroćudni Rajt nije u stanju da snimi nešto zaista uznemirujuće, ali svejedno pripada žanru horora, i to bez sufiksa „komedija“.

Radnja prati devojkicu, Eli, koja sa sela dolazi u London na studije. Eli je veliki ljubitelj muzike i, uopšte, kulture Londona iz šezdesetih, tada centra kulturne revolucije tzv. „Swinging Sixties“ scene. Taj period u Engleskoj upamćen je u popularnoj svesti najpre kao doba društvenog napretka, hedonizma i razvoja umetnosti. Eli iznajmljuje sobu u staroj kući u Sohou, četvrti u kojoj su se nalazili neki od popularnijih klubova iz šezdesetih. Na njeno inicijalno oduševljenje, a kasnije užas, otkriva da iz svoje sobe noću može da otputuje u glamurno razdoblje *Swinging Londona*.

Tada upoznajemo Sendi, devojkicu čije dogodovštine Eli prati u prošlosti, ali sa kojom ne može da uspostavi kontakt. Sendi žudi za slavom i isprva se čini da je na dobrom putu da se ostvari kao pevačica. Upoznaje uglednog menadžera, sa kojim uživa u uzbudljivom noćnom životu Sohoa. U isto vreme, Eli se farba i menja frizuru tako da više liči na Sendi, počinje da govori kao ona i jedva čeka da padne noć kako bi sivu sadašnjost zamenila neonskim svetlima šezdesetih. Međutim, ubrzo će otkriti opasnosti romantičnog filtera nostalgije, koja prošlost čini lepšom nego što je zapravo bila...

Jedna od poruka ovog filma upravo se može svesti na podsećanje

da je svako razdoblje imalo svojih mračnih strana, a na nekom nivou, i da je, naprosto, pogrešno živeti u prošlosti. Ispostavlja se da je mračna strana Londona iz šezdesetih i danas globalno aktuelna: Sendi postaje prostitutka na kojoj njen menadžer zarađuje, a Eli u sadašnjosti, iz misterioznog razloga, progone duhovi Sendinih mušterija (muškaraca) iz šezdesetih. Tada film postaje punokrvni horor, dok Eli, boreći se da sačuva život, grozničavo pokušava da otkrije šta se na kraju dogodilo sa Sendi. Rajtovi tradicionalni aduti: interesantan koncept, vrcavi i dovitljivi dijaloz, vizuelno/montažno majstorstvo i soundtrack ispunjen manje poznatim pop/rok biserima, „nose“ ovaj film. Što se horora tiče, on je dosta ubedljiv, oseća se, pre svega, psihička tenzija koju Eli proživljava dok se suočava sa duhovima, a film sadrži jednu maestralnu, antologijsku scenu horora.

No, utisak je da je film dosta efektivniji u toku svoje prve polovine. Toplina sa kojom Edgar Rajt prati junakinje dok im sve ide na ruku, uz šarmantnu rekonstrukciju epohe, stavlja osmeh na lice. U toku druge polovine filma, Rajt se oslanja na misteriju duhova, želeći da se pitamo šta se, zapravo, dogodilo u prošlosti, a strava je, ipak, više tu kao sredstvo dodavanja tenzije u toku Eline potrage za istinom, nego što je stub oslonac filma.

Nažalost, misterija je vrlo predvidiva, aktera ima malo i taj aspekt filma čini se mlakim i nedokuvanim. Samo razrešenje banalizuje do tada uverljivu priču, uvodeći je na teritoriju filmskog klišea, umesto da na pametan ili interesantan način zaokruži teme o kojima govori.

Last Night in Soho je dobar i ambiciozan film: vizuelno upečatljivo ostvarenje sa složenim tonom atmosfere i jedinstvenom pričom, koje ni u jednom trenutku svog trajanja ne postaje nezanimljivo. Tim pre je šteta što scenario nije bio još promišljeniji. Edgar Rajt još uvek nije snimio loš film, ali nadamo se da će njegov sledeći projekat, ipak, biti uspešniji od ovog.

Piše: Ivana I. Božić

ABBA - Voyage (Capitol Records, 2021.)

Povratak švedskih super trupera

Vest da se čuvena ABBA vraća na scenu novim albumom zvučala je podjednako neverovatno kao da su na nekoj od naših televizijskih stanica sa nacionalnom frekvencijom objavili da je u Srbiju sleteo leteći tanjir.

ABBA se stvarno vratila, objavila novi album i zakazala virtualni koncert u Londonu. Ok, međugalaktička letelice, ti si na redu!

Šalu na stranu, nego, je li idete na koncert ABBA-tar-a u specijalno napravljenoj areni u Queen Elizabeth Olympic parku? Biće to njihov prvi nastup nakon 1982. godine. Pravo putovanje kroz vreme i (bar) muzičko podsećanje na neko bezbržiije i nežnije vreme.

The Eagles su čekali 28 godina, Pink Floyd 20 godina, a Blondie 16 godina da bi izdali novi album. Od poslednjeg ABBA albuma, *The Visitors* (1981), prošlo je čitavih 40 godina. Možda otud simbolika u imenu albuma – *Voyage*.

Njihovo putovanje počelo je pobedom na Evrovizijskom takmičenju 1974. godine, koje se, kakve li slučajnosti, održavalo u Londonu. Pobednička pesma „Waterloo” bukvalno je celu Evropu bacila na disko

podijum. Björn Ulvæus, Agnetha Fältskog, Anni-Frid Lyngstad i Benny Andersson su, nakon uspešne dekade, 1982. godine prestali sa objavljivanjem novog materijala. Godine 1999. postavljen je mjuzikl „Mamma Mia!” čiju osnovu čine ABBA-ina hitovi. Novi vek grupi je doneo mesto u Rock & Roll kući slavnih gde su se „uselili” 2010. godine. *Voyage* čini 10 pesama koje kompozicijski i vokalno nose ABBA pečat. Album otvara „I Still Have Faith in You”, osećajna numera o prijateljstvu, sumnji, veri, zajedništvu, dugovečnosti. Ono što pažljivom slušaocu odmah privlači pažnju je da, za razliku od ranijih pesama, ovde je vokal Anni-Frid u prvom planu. Ali kada se dva divna ženska vokala slože u harmoniju, bukvalno staje vreme.

Radnja simpatične „When You Danced With Me” dešava se u jugoistočnoj Irskoj na podijumu za igru na seoskom vašaru. Bez optužbi, ukora i primedbi. Jedan trenutak i jedan ples.

Ton albuma se smanjuje sa nežnom božićnom „Little Things”, koju zaokružuju dečiji glasovi i zvončici i *tiny elves with wings*.

„Don’t Shut Me Down” u izuzetno privlačnom refrenu zanimljivo

kombinuje reči i melodiju – I'm like a dream within a dream that's been decoded (što podseti na film Inception). Pesma kao da je iz njihovog najboljeg perioda.

Baš negde na sredini albuma ugodno se smestila „Just a Notion“, koja je snimljena još 1978. godine ali na kraju nije ušla na album Voulez-Vous. Sada je objavljena kao treći singl.

Lagana balada, sa Agnethom kao glavnim vokalom, „I Can Be That Woman“ bavi se temom razvoda i emocijama koje ostaju kao posledica istog. U sličnom tonu je „Keep An Eye On Dan“ koja obrađuje temu zajedničkog starateljstva nad detetom.

Početak pesme „Bumblebee“ podseća na hit „Fernando“. Ipak, ova pesma se bavi značajem bumbara.

Sjajna pop pesma „No Doubt About It“ počinje snažnim i nezaboravnim

refrenom I messed it up, alright / And there's no doubt about it, pre podjednako dobrog prelaza Well, then why, do I let it upset me...

Album zatvara himnična „Ode To Freedom“ gde Anni-Frid na kraju zaželi želju: I wish someone would write an ode to freedom that we all could sing.

Voyage je mešavina glam bugija, skandi-diska i epskog popa. Monumentalne pesme poput Don't Shut Me Down, No Doubt About It i I Can Be That Woman može da napravi samo bend poput ABBA-e. Glasovi Agnetha i Anni-Frid zapravo čine esenciju zvuka benda. I solo i u duetu one umeju da dočaraju i euforiju i ekstazu. Ovo je redak album koji se naslanja na nasleđe benda, ne napuštajući ono što smo voleli kod njihovih klasika. Bolje od ostalih bendova, ABBA je shvatila epski značaj pop muzike protiv tutnjave svakodnevice.

Piše: Ivana I. Božić

Kasete u XXI veku

Trake se ponovo gužvaju?

Vest da je album Lady Gage "Chromatica" bio najprodavanija audio kasete u 2020. godini u eri Deezer-a, Spotify-a i ostalih digitalnih servisa, zvuči poput scene iz neke cyber punk priče. Plot twist – postoje izdavačke kuće specijalizovane za izdavanje muzike isključivo na audio kasetama.

Malobrojni mladi rođeni nakon 2000. godine znaju da odgovore na pitanje koja je veza između HB olovke i audio kasete. Oni malo stariji sećaju se svih pomešanih emocija koje era audio kasete nosi. Izgleda da su dobili priliku da se svega podsete.

Fast forward, press play!

Generacije iz poslednjih dekada XX veka koje su otkrivale svet muzike slušajući radio i "jureći" za kasetofonom čim krene omiljena pesma kako bi je snimili na kasetu. Još ako je bio radio-kasetofon, kasete je već čekala spremna u deku i trebalo je samo pritisnuti dva dugmeta istovremeno. Tokom snimanja – muk. Ma, ne dišeš bukvalno jer mikrofon hvata sve zvuke iz okoline. Kad se pesma završi, pritisneš stop pa premotavaš traku da preslušaj jesi li je usnimio ovog puta. I tako, kao Rob Gordon u "High Fidelity" praviš svoju kompilaciju na audio

kaseti. Ili za nekog tebi posebnog.

Često nije sve bilo tako idealno. Prekine se pesma pred kraj pa ti propadne trud. Uleti u sobu mama ili brat ili sestra, zazvoni telefon... Umrsi se traka pa je jedva izvučeš iz mehanizma. Ne daj bože da se pokida! Onda je spojiš lepljivom trakom i oprostiš se od jedne pesme. A ako je izvučeš čitavu, onda na scenu stupa HB olovka, da se namota traka koja se izvukla. I vrti, vrti... dok sve ne dođe na svoje mesto. Hronološki gledano, kasete su se pojavile nakon ploča a pre kompaktnih diskova (CDA). Za razliku od ploča koje su doživele neku vrstu uskrsnuća, kasete su ostale da čame po kutijama, podrumima, tavanima... Donedavno.

Poslednjih godina kasete ponovo postaju popularne širom sveta, a mnogi muzičari svoje albume objavljuju i u ovom formatu, poput Lady Gage ili sastava Killers. I Amerika i Velika Britanija poslednjih nekoliko godina beleže rast u prodaji audio kasete. Prema zvaničnim podacima, prodaja audio kasete u Velikoj Britaniji u prvoj polovini 2020. godine

porasla je za 103% u odnosu na isti period prethodne godine. Britanska fonografska industrija, koja zastupa muzičke izdavače, projektovala je da je u Velikoj Britaniji 2020. godine prodato 157.000 kaseti. Najprodavaniji su *Lady Gaga, 5 Seconds of Summer* i *Yungblud*. Trenutno prva tri mesta za 2021. godinu drže: *Olivia Rodrigo, Dave* i *Lana Del Rey*.

Novi hipsterski medijum?

Nezavisna izdavačka kuća „*Matracookie Records*“ iz Severne Makedonije do sada je objavila osam izdanja na audio kasetama u limitiranom broju, sa B stranama na C30 tipu kaseti.

Osnovani su 2020. godine od strane *Billjane Gajić* i *Bojana Filipovskog*, koji su deo generacija koje su odrastale devedesetih. Sve je počelo kao potraga za blagom po buvljoj pijaci, dok su tragali za neobičnom elektronikom inspirisani renesansom kaseti i nostalgijom. Kažu da su se u takvu avanturu upustili jer im je „falilo nešto opipljivo, fizičko i toplo u ovom novom muzičkom okruženju“. Ipak, objavljivanje na ovom nosaču zvuka danas je vrlo zahtevno jer su mnoge mašine za proizvodnju određenih delova kaseti odavno ispale iz upotrebe.

Tallulah Webb direktor je i osnivač nezavisne indie-pop izdavačke kuće u Londonu – „*Sad Club Records*“ čija su sva izdanja objavljena na audio kasetama. Ova dvadesetogodišnjakinja smatra da je ovaj vid nosača zvuka odličan izbor za mlade umetnike da izdaju nešto u fizičkom obliku i pritom zarade novac. Tallulah radi i u muzičkoj prodavnici i smatra da kasete danas imaju mnogo bolji kvalitet zvuka nego što su nekad imale: „*Mladi ih kupuju zašto što misle da je to skroz kul. Neki ljudi ih kupuju da bi ih slikali i postavili fotografije na Instagram.*“ Izgleda da vinil više nije toliko interesantan i da kasete postaju novi hipsterski

medijum.

Tiraži ovih izdavačkih kuća nisu veliki ali sada im je mnogo lakše da njihova izdanja nađu put do publike jer i velika muzička imena svoje materijale objavljuju na audio kasetama.

Projekcija najprodavanijih kasetnih albuma u 2021. do kraja oktobra:

Olivia Rodrigo – Sour

Dave – We're All Alone in This Together

Lana Del Rey – Chemtrails Over The Country Club

Queen – Greatest Hits

Wolf Alice – Blue Weekend

Billie Eilish – Happier Than Ever

Demi Lovato – Dancing With The Devil – The Art Of

Snuts – W. L.

Inhale – It Won't Always Be Like This

10. Easy Life – Life's A Beach

СТУДЕНТСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР НИШ

Ниш, Шуматовачка бб
018/ 523 364, 523 120, 523 411

Академски фолклорни ансамбл "ОРО"

Велики народни оркестар

Академски мешовити хор

Академски женски хор

Академско позориште

Психолошко саветовалиште
за студенте СКЦ-а Ниш

Књижевно-трибински и
документарни програм

Издавачка делатност

Музичко-сценски програм-
концерати, перформанси

Ликовни програм- изложбе

Филмски програм

Међународни студентски
фестивал фолклора

Међународни студентски
позориши фестивал Урбанфест

Светосавски бал

www.skc-nis.com

Студентски центар Ниш
Установа за стандард студената Републике Србије

Uprava

Studentski centar Niš
Ustanova za standard studenata
Republike Srbije
Aleksandra Medvedeva br. 2
www.scnis.rs, info@scnis.rs
tel/fax 236-686, 226-487, 231-339

Studentski dom - Paviljon I i II i Linijski
restoran - Topličina 1

Studentski dom - Paviljon III i Linijski
restoran - Velikotrnavska 2

Studentski dom - Paviljon IV i Linijski
restoran - Gradsko polje bb

House caffe - klub studenata u Velikotr-
navskoj 2, kod Medicinskog fakulteta

Klub Ekonomskog fakulteta -
Trg Kralja Aleksandra 11

